

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Bakalářská práce

Alchymie v Čechách a Anglii v době rudolfínské (1583-1612)

Alchemy in the Kingdom of Bohemia and the Kingdom of England in the era of Rudolph II. (1583-1612)

Dne: 28. 6. 2013

Obor/komb.: historie - humanitní studia (bak.) (DJ-HU)

Vypracovala: Nikola Hušková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Akademický rok: 2012/2013

Vedoucí práce: PhDr. Michal Ulvr

3. ročník

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikola Hušková**
Osobní číslo: **P10000362**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání**
Historie se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Alchymie v Čechách a Anglii v době rudolfínské (1583-1612)**
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Důležitou součástí práce bude analýza české literatury. Studentka se v neposlední řadě bude věnovat i zahraničním pramenům v anglickém a latinském jazyce. Hlavním cílem práce bude analyzovat životní a profesní podmínky pro působení alchymistů v Čechách a v Anglii a s tím související pronikání poznatků tohoto oboru z Anglie do Čech.

Metody práce:

analýza pramenů a literatury, chronologická a komparativní metoda.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Bauer, J., Podivuhodné osudy v českých dějinách I. a II., Brno 2003.
Evans, R.J.W., Rudolf II. a jeho svět, Praha 1997.
Fučíková, E., Rudolf II a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy, Praha 1997.
Fučíková, E., Valdštejn: Albrecht z Valdštejna Inter arma silent musae?, Praha 2007.
Chourová, P., Alchymisté nebo šarlatáni? Edward Kelley a John Dee v Čechách. Praha 2010.
Janáček, J., Rudolf II a jeho doba, Praha 1994.
Kaplický, V., Život alchymistů, Praha 1980.
Kratochvíl, V., Čas hvězd a mandragor, Praha 1972.
Marshall, P., Magický kruh Rudolfa II. : alchymie, astrologie a magie v renesanční Praze, Praha 2008.
Pánek, J., Poslední Rožmberkové, Praha 1989.
Pejml, K., Dějiny české alchymie, Litomyšl 1933.
Postel, C., John Dee: Mág ze Zlaté uličky, Praha 1996.
Purš, I., Karpenko, V., Alchimie a Rudolf II. : hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, Praha 2011.
Vágner, P., Theatrum chemicum. Kapitoly z dějin alchymie, Praha a Litomyšl 1995.
Zachar, O., O alchymii a českých alchymistech, Praha 1911.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Michal Ulvr
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: 27. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 26. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 27. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Alchymie v Čechách a Anglii v době rudolfínské (1583-1612)
Jméno a příjmení autora: Nikola Hušková
Osobní číslo: P10000362

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 28. 6. 2013

Nikola Hušková

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Michalu Ulvrovi za vedení bakalářské práce, poskytnuté rady ohledně koncepce práce a prostor potřebný k tvorbě.

Anotace

Tato práce se zabývá Alchymii v době Rudolfínské. Hlavním cílem práce je analýza životních a profesích podmínek pro působení alchymistů v Čechách a v Anglii a s tím související pronikání poznatků tohoto oboru z Anglie do Čech.

Klíčová slova: alchymie, Rudolf II., Alžběta I., Vilém z Rožmberka, John Dee, Edward Kelley, Francis Walsingham, Cornelius Drebbel, Simon Forman, Robert Fludd

Abstract

This work deals with Alchemy in the era of king Rudolph. The main object of this work is analysis of living and professional conditions for working alchemists in Kingdom of Bohemia and the Kingdom of England and related knowledge in this field penetration from England to Czech countries.

Key words: alchemy, Rudolph II., Elizabeth I., Vilém from Rožmberk, John Dee, Edward Kelley, Francis Walsingham, Cornelius Drebbel, Simon Forman, Robert Fludd

Obsah

Úvod	9
1 Alchymie – teoretický úvod.....	12
2 Významní mecenáši alchymie	18
2.1 Alžběta I., anglická královna.....	19
2.1.1 Alžbětinská alchymie	22
2.2 Rudolf II., římský císař, král český a uherský.....	22
2.2.1 Rudolf II. – vliv dětství na panovníkův vztah k alchymii	23
2.2.2 Rudolfínská Praha	24
2.2.3 Rudolf II. a jeho vztah k alchymii v očích současníků	25
2.2.4 Duševní zdraví Rudolfa II. a jeho vliv na alchymii	26
2.2.5 Rudolf II. a jeho předchůdci zabývající se alchymii.....	27
2.2.6 Rudolf II. a alchymie na Pražské hradě.....	28
2.2.7 Rudolf II. a kunstkomora.....	29
2.2.8 Rudolf II. a Rabi Löw.....	30
2.2.9 Rudolf II. - doslov	30
2.3 Vilém z Rožmberka, nejvyšší pražský purkrabí.....	31
2.3.1 Vilém z Rožmberka - dětství	31
2.3.2 Vilém z Rožmberka a jeho mecenát.....	32
3 Mezinárodní vztahy Anglického a Českého království v návaznosti na alchymii.....	34
4 Alchymisté členy britské tajné služby.....	36
4.1 Zakladatel britské tajné služby sir Francis Walsingham.....	36
4.2 Britská tajná služba pod vedením sira Francise Walsinghama a špionážní mise do Českého království	37
5 Alchymisté John Dee a Edward Kelley.....	40
5.1 John Dee před seznámením s Edwardem Kelley.....	40
5.2 Edward Kelley před seznámením s Johnem Dee.....	42
5.3 John Dee, Edward Kelley – počátek jejich spolupráce.....	44
5.4 John Dee, Edward Kelley a vojvoda Albrecht Laski	47
5.5 John Dee, Edward Kelley na dvoře císaře Rudolfa II.....	49
5.6 John Dee, Edward Kelley ve službách Viléma z Rožmberka	53
5.7 Edward Kelley ve službách císaře Rudolfa II.	55
5.8 John Dee – návrat do Anglie	58
6 Cornelius Jacobszoon Drebbel.....	61

7	Simon Forman.....	63
8	Robert Fludd	66
	Závěr	68

Úvod

Má práce, Alchymie v Čechách a Anglii v době rudolfinské, pojednává zejména o životních a profesních podmínkách pro působení alchymistů v Čechách a Anglii, a o pronikání poznatků tohoto oboru z Anglie do Čech a naopak. Nechybí zde informace o životních a profesních podmínkách z pohledu soudobých latinských a anglických pramenů a analýza české literatury.

Dané téma jsem si zvolila, protože alchymie jako taková je pro mne zajímavou kapitolou české historie a většina veřejnosti má o tomto období velice zkreslené či milné představy, zejména díky veselohře Jana Wericha Císařův pekař a pekařův císař.

Alchymie byla oborem, který se těšil v Evropě velkému zájmu a největšího rozmachu dosáhl bezesporu v druhé polovině 16. století. Málokdo z českých či zahraničních autorů se zabýval kontextem mezi dvorem římského císaře, českého a uherského krále Rudolfa II. a anglické protestantské královny Alžběty I., jejichž společným rysem byl právě zájem o alchymii.

Tyto dva velice významné panovníky, jejichž období vlády je mnohdy označováno jako „*éra*“, nespojuje pouze zájem o astrologii, magii a okultní nauky, ale také spletitá síť britské tajné služby založené sirem Francisem Walsinghamem. Nejznámější angličtí alchymisté, John Dee a jeho populárnější kolega Edward Kelley, byli podle všeho agenti tajné služby, nebo s ní alespoň částečně spolupracovali. Dee a Kelley nepřicestovali do Čech pouze za účelem praktikování alchymie a tak zvaných andělských rozhovorů,¹ ale také ze špionážních důvodů. Edward Kelley a John Dee byli těmi nejlepšími možnými adepty na agenty britské tajné služby, operujícími v Českém království. Kdo jiný by se snáze vetřel do přízně císaře, který měl odjakživa slabost pro magii, než dva vzdělaní alchymisté.

Životní a profesní podmínky v novověké, morem zmítané Evropě, nebyly snadné. Alchymisté se potýkali se strastmi cestování, nedostatkem financí a mnohdy také vězením. Na druhé straně je čekala vidina slávy a nekonečného bohatství. V těchto konkrétních případech životní a profesní podmínky nastavoval mecenáš alchymie, který držel ochrannou ruku nad laboranty a finančně je ohodnocoval za jejich práci. Ač byli alchymisté lidmi vzdělanými, jejich pracovní úsilí se stávalo vesměs marným. Poctivým alchymistům vdčíme za metalurgické poznatky z oboru chemie a lékařství, a těm nepoctivým za legendy a mýty.

¹ pozn.: Seance, při kterých Dee Kelleyho používal jako médium pro komunikaci s anděly. Více viz kapitola 5.3 John Dee, Edward Kelley – počátek jejich spolupráce.

Téma je aktuální zejména z důvodu vzniku zcela nových monografií, pojednávajících o této problematice. Z pohledu české literatury jsou největším přínosem především poznatky Vladimíra Karpenka a v neposlední řadě také Iva Purše. Jejich edice *Alchymie a Rudolf II.* je bezesporu nejobsáhlejší a nejkompaktnější dílem o alchymii mezi českými publikacemi. Obsahuje nespočet dobových ilustrací a pramenů narativní povahy, které dílu dodávají nejvyšší možnou důvěryhodnost.

Obrovským opěrným bodem pro moji bakalářskou práci se stala kniha Petry Chourové s názvem *Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edvard Kelley*, jež obsahuje úryvky z deníků Johna Dee, které jsou jinak k dispozici ve velice omezené elektronické podobě. Díky knize Petry Chourové, se mi naskytl pohled na život Johna Dee a jeho kolegy Edwarda Kelleyho v mnohem širších souvislostech. Jediným záporem této publikace jsou přílišné subjektivní komentáře autorky k zpracovávanému tématu.

Jaroslav Pánek a jeho knihy o životě členů rodu Rožmberků jsou cenné z hlediska zpracovaných pramenů, jakožto svědectví o názorech současníků na danou problematiku. Méně přínosné jsou publikace autorů Kratochvíla, Svitáka, Toufara a Vágnera, které jsou víceméně psány, aby vzbuzovaly úžas nad daným tématem a jejich objektivnost je diskutabilní. Josef Janáček nám podává v knize *Rudolf II. a jeho doba* opravdu pozoruhodný souhrn informací, avšak více než alchymie ho zajímá politická stránka dění v Zemích Koruny české.

Česká literatura o alchymii se týká především Českého království. O alchymii v Anglickém království se lze dočíst jen zřídka. Informace o Anglii můžeme například nalézt v edici autorů Clause Preisnera a Karin Figalové *Lexikon alchymie a hermetických věd*, kde se setkáváme s abecedně řazenými a stručně, i když výstižně, vysvětlenými pojmy a medailonky osob, jež měly s alchymii něco společného. Jako takový úvod do alchymie mi také posloužil stejně strukturovaný *Lexikon symbolů* od Hanse Biedermanna.

Českým autorem zabývajícím se anglickou historií je Martin Kovář. Jeho specializací je však spíše Stuartovská Anglie. V jeho článku *První léta alžbětinské Anglie*, publikovaném v časopise *Historický obzor*, můžeme nalézt poznatky z prvních let vlády královny Alžběty, dále však nic.

V češtině dostupnými zahraničními autory jsou Petr Marshall, autor díla *Magický kruh Rudolfa II.: alchymie, astrologie a magie v renesanční Praze*, a také kniha Roberta Evanse *Rudolf II. a jeho svět*. Obě tyto monografie jsou obsáhlé a přinášejí spoustu důležitých informací. Problémem ovšem je, že většina knih o alchymii obsahuje stále tytéž vědomosti

z oblasti české alchymie, tudíž se po přečtení například deseti knih nedobíráme nových poznatků, ale čteme pořád totéž dokola.

V literatuře u nás dostupné lze ještě zmínit Carolly Erickson s knihou *Panenská královna – Život anglické královny Alžběty I.* Tato kniha se zabývá celým životem královny Alžběty, přesto její přínos je pro mou bakalářskou práci zcela minimální.

Prvořadým cílem při psaní bakalářské práce se stalo především zpracování nových poznatků z monografií v Čechách doposud nevydaných a jejich propojení s českými publikacemi v kontextu dvou evropských států, které spojuje nevídaný zájem o alchymii na přelomu 16. a 17. století a jejich pohled na alchymistickou práci - její klady a zápory, ale také na to, jaké podmínky měli alchymisté pro své působení.

Mezi stěžejní zahraniční tituly patří například William Newman s knihou *Tajemství přírody: astrologie, alchymie v rané moderní Evropě* či C. J. S. Thompson a jeho *Alchymie a alchymisté*. Velkým přínosem mi byla také kniha Urzuly Szulakowské *Alchymie světla*.

Naprostojhorším titulem, který jsem při zpracování bakalářské práce objevila, byl Sean Martin – *Alchymie a alchymisté*. Tako kniha je souborem velice obecných informací, jejichž celek nelze použít při jakémkoli bádání.

1 Alchymie – teoretický úvod

Abychom plně pochopili rudolfínskou a alžbětinskou dobu, její zaujetí pro alchymii, uveďme, co to alchymie vlastně je, kdy a kde tato tajuplná věda vznikla. Alchymie je starověká věda, pocházející z antického světa. Jak již název naznačuje, jde o předchůdce chemie ve spojení s magií. Definice alchymie zní: „...hermetická nauka o životě hmoty, jejím vývoji a jejích přeměnách.“²

Slovo alchymie pochází z arabského *al-kimiya*, z něhož také později vznikl termín chemie. Další původ tohoto magického slova nalezneme v řeckém *chymeia*.³ Toto slovo označuje souhrn poznatků řeckých učenců, působících v Alexandrii. Někteří vědci zastávají názor, že je slovo alchymie egyptského původu, z čehož plyne, že alchymie vznikla v Egyptě daleko dříve než v Arábii.⁴ Jak praví Ottův slovník naučný: „Původ slova jest sporný.“⁵

Alchymie vznikla již v 1. století po Kristu v Egyptě, jenž byl pod silným vlivem antického helénismu. Největšími středisky antické alchymie byla Alexandrie a dolnoegyptská města.⁶ Antická alchymie se ubírala dvěma směry – metalurgickým a duchovním, jak tomu bylo i v pozdějších dobách. Počátky alchymie souvisí s řemesly, jako jsou sklářství, kovářství a mincovnictví. Dějiny alchymie jsou spojovány s božstvy - například Heifaistem, Hórem, Hermem. Odtud také vznikl pojem „*Hermovo učení*“ či „*hermetismus*“.⁷

Francouzský historik René Alleau se domnívá, že alchymie vznikla v důsledku úpadku starověkých náboženství v 5. století před naším letopočtem až v 1. století našeho letopočtu. Alchymie je v této době chápána jako snaha o znovunastolení náboženské jednoty pomocí nového řádu věcí.⁸ Arabská alchymie se rozvíjí až o poznání později a to koncem 9. století. Avšak první dochované alchymistické spisy pocházejí až z této doby.⁹

Ve středověké Evropě byla alchymie do poloviny 12. století zcela neznáma. K rozvoji evropské alchymie došlo až ve 13. století, v Čechách dokonce až ve 14. století.¹⁰ Již na přelomu 13. a 14. století se alchymie dočkala odmítavého postoje ze strany církve. Roku 1317

² LASENIC, Pierre de: Alchymie, její teorie a praxe, Praha, Půdorys 1997, ISBN 80-86018-04-0, s. 8.

³ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), Praha, Vyšehrad 2006, ISBN 80-7021-815-0, s. 25.

⁴ KARPENKO, Vladimír – AUGUSTA, Pavel: Křivolaké cesty vědy – řemeslníci, alchymisté, chemici, Praha, Albatros 1987, ISBN, s. 73.

⁵ Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. První díl, A – Alpy, Praha, Argo 1996, ISBN 80-7203-008-6, s. 865.

⁶ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 22.

⁷ SCHREIBER, Hermann: Dějiny alchymie, Praha, Brána 2009, ISBN 978-80-7243-388-9, s. 198.

⁸ ALLEAU, René: Aspekty tradiční alchymie, Praha, Merkuryáš 1993, ISBN 80-900021-7-X, s. 53-54.

⁹ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 17.

¹⁰ Tamtéž, s. 25.

vydal papež Jan XXII. bulu *Spondent quas non exhibent, divitias pauperes alchymistae*, v níž přísně zakazuje alchymistické praktiky. Píše se v ní toto: „Chudáci sami alchymisté, slibují bohatství, které nepřichází. Ve své vlastní ješitnosti, padají do příkopu, který si sami kopou.“¹¹

Prvními známými průkopníky alchymie v Čechách jsou Jan Těšínský a Jan z Lazu, jenž publikoval spisy *Zlato-bláto* a *Cesta spravedlivá v alchymii* z roku 1457.¹² Rozvoj alchymistických úvah v pozdějších dobách budovala především scholastika. Zejména pak Tomáš Akvinský, jenž je domnělým autorem nejen rukopisných, ale i tištěných alchymistických učebnic.¹³ Scholastika se objevuje v 11. až 15. století, avšak k největšímu rozmachu alchymie došlo až o století později, v 16. a 17. století.

Osobou, zabývající se alchymii, byl dokonce i významný vědec, fyzik a matematik sir Isaac Newton. Sepsal na toto téma nejedno pojednání, například *De natura acidorum*, neboli *O povaze kyselin*.¹⁴ Ve středověku a novověku se alchymisté zabývali především transmutací kovů na zlato.

Když se řekne alchymie, objevují se pojmy jako je „proměna kovu ve zlato“ a „nesmrtelný život“. Ovšem málokdo ví, že alchymie položila základy moderní chemii. Tato zatracovaná magická disciplína může být tedy opravdovou vědou. Přesto je alchymie označována za „pavědu“.¹⁵ Alchymie není jen vědou zabývající se kovy, postavením planet či výrobou elixíru života, ale také vědou esoterickou a filosofickou.

Filosofická a esoterická stránka alchymie nám může říci mnoho o rozkvětu duše a dosažení stavu božské dokonalosti a ušlechtilosti.¹⁶ Alchymie má své významné místo ve vývoji poznání. Jde především o snahu poznat základ a řád světa. Napodobit procesy probíhající v přírodě, ne již skrze boha, ale skrze vědecké bádání.¹⁷

Kupříkladu elixír života je snahou o zvrácení přírodního procesu stárnutí a smrti, „...protože pouze kámen mudrců zmocňuje adepty k překročení hranice mezi životem a

¹¹ Z angl. orig.: „Poor themselves, the alchemists promise riches which are not forthcoming, wise also in their own conceit, they fall into the ditch which they themselves have digged.“ in: MARTIN, Sean: *Alchemy and alchemists*, Harpenden, Pocket Essential 2006, ISBN 1 904048 62 5, s. 14.

¹² Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 28.

¹³ EVANS, Robert, J. W.: *Rudolf II. a jeho svět: Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612*, Praha, Mladá fronta 1997, ISBN 80-204-0590-9, s. 302.

¹⁴ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 217.

¹⁵ VÁGNER, Petr: *Theatrum chemicum - Kapitoly z dějin alchymie*, Praha, Paseka 1995, ISBN 80-7185-027-6, s. 9.

¹⁶ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 241.

¹⁷ *Alchymická mše: Sborník textů ke vztahům alchymie a křesťanství*, PURŠ, Ivo – HLAVÁČEK, Jakub (edd.), Praha, Malvern 2008, ISBN 978-80-86702-37-7, s. 170.

smrti.¹⁸ Zde přichází ke slovu církevní dogma, které nám říká, že věci, týkající se života a smrti, jsou výlučně záležitostmi boha a alchymie je tady kacírstvím.¹⁹ Pro upřesnění „...adept zaujímá nejvyšší místo v hierarchii alchymistů. Obecně se mu přisuzuje znalost Kamene filosofů, jeho výroby a použití.“²⁰

Velice stěžejním pojmem je slovo *transmutace*. Transmutace byla snaha o přeměnu méně kvalitního kovu na kov tak zvaně ušlechtilý. Většinou šlo o transmutaci rtuti na zlato či stříbro. Každý alchymista se pokoušel najít vlastní návod, jak při tomto laborování postupovat.

Jeden takový návod na transmutaci můžeme nalézt v knize Petra Vágnera jako vsuvku pod názvy jednotlivých kapitol: „Vezmi jeden díl fixované a sublimované rtuti, fixovaného arzeniku a stříbrných pilin. Vytvořenu směs na kameni pečlivě rozetři na prášek a nasýť roztokem salmiaku. To vše, rozmělnění a nasycení, opakuj třikrát nebo čtyřikrát. Potom přistup k žihání, k rozpouštění a roztok uschovej. Jestliže se směs nerozpustí, ještě jednou ji rozmělni a přidej trochu salmiaku. Tehdy se to již zcela jistě rozpustí. Až získáš roztok, dej jej do teplé vody, abys jej potom mohl destilovat. Potom roztok destiluj, jak jsem tě to již učil. Ať tě ale nenapadne, dát jej destilovat do popela. Jestli tak učiníš, tehdy vše znovu zatvrdne a budeš muset směs znovu rozpouštět. Až se ti bude zdát destilace ukončenou, dej svoji hmotu do skleněné retorty. Zahusti a spatříš bílou substanci, jasnou a tvrdou, podobnou krystalické formě, rozpouštějící se v ohni jako vosk, nepronikající a stálou. Vezmi pouze jednu část této substance na sto částí očištěného a žihaného kovu. Jen to zkus a navždy vylepšíš přirozenost tohoto kovu.“²¹

Avšak současník císaře Rudolfa II., Bavor mladší Rodovský z Hustiřan, má na alchymistické pokusy poněkud jiný názor: „Také jsem tak dobře jako oni v vlasích, v močech, ve krvi, v sími lidském, v lejnách, v bylinách, v rostoucích věcech, v vejcích, v živočiších, v koření, v kameních, v rudnejch věcech, jako je snad kamenec, kuperosa, vitriol, borax, magnet a jací koli kamenové, vody a což toho více jest, hledal, avšak nic nenalezl.“²²

Za tradovaný negativní přístup mnoha lidí k alchymii mohou především tak zvaní „zlatodějové“, neboli osoby, které zneužívaly důvěry movitých občanů a pod záminkou

¹⁸ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 182.

¹⁹ Toufar, Pavel: Čarodějové, hvězdlháři a zlatodějové, 1. vyd., Brno, MOBA 2009, ISBN 978-80-243-3476-9, s. 181.

²⁰ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 17.

²¹ VÁGNER, Petr: c.d., s. 9, 20, 29, 51, 61, 91, 103.

²² KARPENKO, Vladimír – AUGUSTA, Pavel: c.d., s. 76.

znásobení jejich majetku se je snažily okrást. Tyto osoby prováděly podvodné transmutace méně hodnotných kovů na „zlato“ anebo slibovaly rozmožení již stávajícího zlata, čímž poškozovaly i pověst alchymistů, kteří se snažili poctivě uspět na poli vědy.

Na tyto skutečnosti poukazují ve svých dílech také spisovatelé jako například Dante Alighieri, Geoffrey Chaucer, Francesco Petrarca či Sebastian Brant.²³ Zlatodějství bylo v novověku velice populárním „povoláním“, jež bychom dnes mohli nazvat prostým iluzionismem. Tyto podvodné osoby těžily z neustálé finanční krize a morových ran, jež prohlubovaly lidské zoufalství.

Zručnému zlatodějovi sedl na lep ne jeden šlechtic, který pomalu, ale jistě pozbyval svého majetku. Pohled racionálně smýšlejícího, základů jaderné fyziky znalého člověka, nám jasně říká, že každý alchymista, který provedl úspěšnou transmutaci, musí být zákonitě zlatoděj. Ovšem ne také každý zlatoděj musí být alchymista.

Podvody pod rouškou vědy však v alchymii fungují dokonale, neboť pod svícem bývá největší tma. Otázkou, na kterou však nikdy nepřijdeme, je to, kolik alchymistů provádělo transmutační pokusy ve jménu vědy a kolik alchymistů takto činilo jen pro vidinu zisku. Ačkoli si později ukážeme, že transmutace kovů je spíše hazardní hrou, nežli zlatým dolem.

Na okraj pár výňatků z alchymistické symboliky, neboť každý kdo se chtěl alchymii zabývat, ať už za jakýmkoli účelem, musel být v těchto věcech do značné míry vzdělaný a zběhlý. V první řadě potřebnou byla znalost latiny, jazyku vzdělanců. Kdo v té době neuměl latinsky, nemohl studovat alchymistické spisy a bez nezbytných znalostí svých předchůdců neměl na čem stavět svou alchymistickou práci. Znalost alchymistických spisů a v nich zmiňovaných praktik odlišovala alchymisty od takových oborů, jako bylo například kovářství či mincovnictví.

Alchymisté věřili v existenci prvotní hmoty (*materia prima*), jakožto základního prvku, z které lze vyrobit čistý kámen mudrců (*lapis philosophorum*),²⁴ s jehož pomocí je možno získat z neušlechtilých kovů zlato (*aurum*) a stříbro (*argentum*), neboli kovy Slunce (*helios*) a Měsíce (*luna*).²⁵

²³ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 159.

²⁴ pozn.: Prvotní hmota – prapůvodní hmota, z níž vznikl vesmír. in: Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 198. ; Kámen mudrců – nástroj nejrychlejší transmutace kovů, či všelék. in: Tamtéž, s. 178.

²⁵ BIEDERMANN, Hans: Lexikon symbolů, Praha, BETA 2008, ISBN 978-80-7306-362-7, s. 17.

Mezi nejčastěji používané symboly patří mimo jiné zvířata, jako jsou například draci, jednorožci, fénixové, holubice, lvi, orli, pávi a ropuchy, která symbolizují prvotní hmotu a kámen mudrců. Symbolika kovů a planet, jež bývá zpravidla zakreslena v soustavách kruhů, čtverců, pentagramů, hexagramů a sloužila také jako pomůcka při alchymistických procesech.²⁶

Důležitá je znalost základních alchymistických prvků „*Síry a Rtuti*“ (*Sulphur et Mercurius*). Tyto dva prvky „...představují v alchymistické symbolice dva základní principy, z nichž – v různých stupních ryzosti a v různém poměru – se vše skládá.“ Síra představuje fixní princip a rtuť prchavý princip všech věcí. Díky transmutaci síry a rtuti mělo dle alchymistů vzniknout čisté zlato.²⁷ Paracelsus, vlastním jménem Philipus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim (1493-1541), považoval za třetí základní princip ještě navíc sůl²⁸ (*sal*).²⁹

Nejsou to jen zvířata, planety, kovy, geometrické tvary a čísla, která najdeme v alchymistických knihách. V díle Michael Maiera (1568-1622), Rudolfova současníka a jednoho z nejznámějších alchymistů, nalezneme stvoření, jež se nazývá „*androgyn*“.³⁰ Jde o oboupohlavní bytost, často označovanou jako hermafrodit. „Ve starých mýtech se často uvádí „*prabytost*“ z počátku stvoření světa, která byla až následně rozdělena na doplňující se poloviny.“³¹ V alchymistické ikonografii nabyl androgyn významu základního principu síry a rtuti, nacházejících se v prvotní hmotě. „...spojuje počátek a konec alchymistického díla, čímž zrcadlí i mytickou jednotu světa v okamžiku stvoření a na konci světa.“³²

Také barvy mají v alchymii svou symboliku, jež je často spojena s planetami Sluneční soustavy. Zelená zde symbolizuje silné rozpouštědlo či planetu Venuši. Červená a bílá znamenají dualitu základních principů síry a rtuti. Žlutá barva značí Slunce, bílá Měsíc, červená Mars či železo, modrá Jupiter či cín, černá Saturn či olovo a purpurová barva je spojena s planetou Merkur.³³

Velice důležitou součástí symboliky alchymie je dualita.³⁴ Dualita postuluje provázání symbolů, jež je založeno na polaritě mezi dvěma různými symboly, například noc-den,

²⁶ BIEDERMANN, Hans: Lexikon symbolů, c.d., s. 17.

²⁷ Tamtéž, s. 316.

²⁸ Tamtéž, s. 339.

²⁹ Obr. 1.

³⁰ Obr. 2.

³¹ BIEDERMANN, Hans: c.d., s. 21.

³² Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 125.

³³ Tamtéž., s. 302.

³⁴ Obr. 3.

muž-žena, život-smrt, nebe-země, nebo Měsíc-Slunce.³⁵ Alchymickou dualitu představují též prvky rtuť a síra jako protiklad fixního a prchavého principu. „V alchymii jsou rudé a bílé růže symbolem duality červené a bílé a prvotních principů Síry a Rtuť, růže se sedmi řadami okvětních lístků symbolizuje sedm kovů a jim odpovídající planety.“³⁶

Uspořádání světa do dualit můžeme pozorovat po celém světě ve všech kulturách. Toto uspořádání má archetypální význam, jenž nám odkrývá příčiny všech věcí. Má základ jak v symbolice a kultuře, tak v náboženství. Kde či jak vznikla tendence k dualitě, zatím není zcela přesně určeno.³⁷ Dle mého názoru k ní inklinujeme od samého počátku bytí.

Jedním z názorných příkladů duality je hexagram, „...šesticípá hvězda složená ze dvou do sebe vsunutých trojúhelníků.“³⁸ Symbolický výklad zde hovoří o vodním - ženském principu a ohnivém - mužském principu. Pozdější alchymistický význam nabyl hexagram spojením čtyř živlů (*oheň, voda, země, vzduch*). V alchymii kombinace těchto živlů znamenala prvotní hmotu.³⁹ Pentagram, na rozdíl od hexagramu, odkazuje na původních pět živlů. K základním čtyřem elementům zde patří ještě světlo (*lumen*).⁴⁰

Alchymistickým symbolem je i vitriol,⁴¹ „...v alchymistické symbolice výraz pro spojení nahoře a dole, napsaný s tečkami **V.I.T.R.I.O.L.** a utvořený z počátečních písmen latinské věty „*Visita Interiora Terrae Rectificando Invenies Occultum Lapidem.*“ („*Navštív nitro země, očištěním najdeš skrytý kámen.*“) to je kámen mudrců. Jde o zkratku formule popisující alchymistickou transmutaci.“⁴²

³⁵ BIEDERMANN, Hans: c.d., s. 72.

³⁶ Tamtéž, s. 300.

³⁷ Tamtéž, s. 72-73.

³⁸ Tamtéž, s. 97.

³⁹ Obr. 4.

⁴⁰ BIEDERMANN, Hans: c.d., s. 263.

⁴¹ pozn.: Pojem vitriol byl také používán jako starý název pro kyselinu sírovou. TAYLOR, Alfred S.: On poisons in relation to medical jurisprudence and medicine [online], [vid. 20. 4. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=NwRJSnRdy48C&pg=PA224&dq=vitriol+poison&hl=cs&sa=X&ei=L47mUcvbOMe7Pez5gZAH&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q=vitriol%20poison&f=false>, s. 224.

⁴² BIEDERMANN, Hans: c.d., s. 383.

2 Významní mecenáši alchymie

Dříve, než si představíme jednotlivé mecenáše, kteří měli co do činění s alchymisty putujícími z Anglie do Čech a zpět, obeznámíme se s podmínkami, jež přinášelo takovéto mecenášství v období novověku. Nejvýznamnější mecenáši anglického a českého dvora byli mecenáši pouze ve finančním slova smyslu. Nešlo o dohlázeitele nad alchymistickou prací ani o zručné laboranty, i přestože oplývali alespoň základními vědomostmi z tohoto oboru.⁴³

Šlechta ostatním praktikům alchymistického umění dokázala platit horentní sumy za to, že vstoupili do jejich služeb. Alchymisté byli často najímáni na základě smlouvy, která chránila jednak je, v případě nemoci či neúspěchu, a jednak chránila mecenáše, aby měl tu jistotu, že jen jemu bude odhalen případný úspěch alchymistického bádání.⁴⁴

Aby měli mecenáši jistotu, že je smlouva dodržována, ustanovovali často různé úředníky dohledem nad pracemi alchymisty. Takovým dohlázeitelem a rádcem ve věcech alchymie byl na císařském dvoře Tadeáš Hájek z Hájků a ve službách Viléma z Rožmberka se angažoval vrchní mincmistr Petr Hlavsa z Liboslavi.⁴⁵

V případě nevole nebylo výjimkou, uchýlil-li se mecenáš k uvěznění alchymisty či k použití práva útrpného. Stávalo se tak často v případech nespokojenosti s prací alchymisty a jejich výsledky, v případě dluhů nebo v případě pokusu o vymámení informací o postupech při alchymistickém laborování.

Jak uvidíme dále, takového věznění se alchymistům dostalo jak z anglické, tak z české strany. „Nemálo vladařů se velmi vážně zabývalo o možnosti transmutace a získávání drahých kovů. Pokud se pak cítili oklamáni, když zjistili, že někdo po měsíce a záměrně pracoval na podvodu, pak byl jejich hněv mnohem větší než v případě obyčejné krádeže koně a také tresty byly i na ono dobu absurdně kruté.“⁴⁶

Dalším společným znakem všech mecenášů alchymie je fakt, že neexistují žádné peněžní záznamy, které by dokládaly, kolik každý z nich vydal či utratil ve prospěch alchymistů a jejich bádání. „Náklady na platy a mzdy alchymistů a hlavně na jejich pokusy, které nebyly vůbec levné, se císař přede všemi snažil utajit, a proto zůstaly utajeny i pro

⁴³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), Praha, Artefactum 2011, ISBN 978-80-86890-33-3, s. 50.

⁴⁴ Tamtéž, s. 64-65.

⁴⁵ VÁGNER, Petr: c.d., s. 112.

⁴⁶ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 203.

historiky.⁴⁷ Tato skutečnost se netýká pouze císaře, ale i dalších dvou dále zmíněných mecenášů.

Ivo Purš přichází se zamyšlení hodnou ideou, že se alchymie v 17. století stává nikoli vědeckým oborem, ale oborem téměř ekonomickým.⁴⁸ Alchymisté se stali jakýmsi obchodním artiklem na trhu vědy. Ať už mecenáše k jejich dobročinnosti vedla pověřivost, strach z neznáma a jeho zažehnání, rodová predispozice, vidina bohatství či pokus zvrátit to s čím si medicína dosud neporadila, společné mají jedno. Jejich motivy budou vždy záhadou pro všechny generace - ať již ty minulé, tak ty budoucí. Nadále se budou tradovat legendy o jejich činech ať ušlechtilých či méně ctnostných.

2.1 Alžběta I., anglická královna

Významnou ženou novověké alchymie byla bezesporu anglická královna Alžběta I.⁴⁹ narozená roku 1533.⁵⁰ Alžbětu I. ve vztahu k alchymii ovlivnila již v útlém dětství její guvernánka Kat Ashleyová, která vedla Alžbětu ke studiu astronomie, zeměpisu, matematiky, historie, ale i k výuce jazyků, jízdě na koni, hudbě či tanci.⁵¹

Její vřelý vztah k astrologii, alchymii a okultismu má svůj počátek dozajista také v těžkém dospívání. V astrologii hledala příčiny a někdy i důsledky událostí, jež ji postihly. Dosti závažně se na královně Alžbětě podepsala poprava její matky Anny Boleynové, obviněné z cizoložství a vlastizrady, kterou nařídil její vlastní otec, král Jindřich VIII. Tudor, aby si mohl vzít Jane Seymourovou. Alžbětě v té době byly necelé tři roky.⁵² Později Alžbětu obvinili ze spiklenectví, díky čemuž započal královnin pobyt v londýnském Toweru a ve

⁴⁷ JANÁČEK, Josef: Rudolf II. a jeho doba, 1. vyd., Praha, Svoboda 1987, ISBN, s. 239. pozn.: Nedochovaly se zcela žádné finanční zápisy o výši honorářů alchymistů na dvoře Rudolfa II.

⁴⁸ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 94.

⁴⁹ Obr. 5.

⁵⁰ BEESLY, Edward, S.: Queen Elizabeth [online], [vid. 16. 1. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=HXiAfUSEvkIC&printsec=frontcover&dq=queen+elizabeth&hl=cs&sa=X&ei=tFurUf6lEMaGhQf_roDABw&ved=0CDgQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false, s. 1.

⁵¹ HIBBERT, Christopher: The Virgin Queen: Personal History of Elizabeth I [online], [vid. 26. 2. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=d6XuwwqdQH34C&pg=PA26&dq=kat+ashley+elizabeth+governess+teach+dance&hl=cs&sa=X&ei=P9SsUe3SJorNtQaNooHQDg&ved=0CC0Q6AEwAA#v=onepage&q=kat%20ashley%20elizabeth%20governess%20teach%20dance&f=false>, s. 26.

⁵² WEIR, Alison: The six ives of Henry VIII [online], [vid. 23. 4. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=uUV3JgWK5dsC&pg=PR11&dq=Anne+Boleyn+execution+seymour&hl=cs&sa=X&ei=0qDmUY2_LoeD4ASzzIF4&ved=0CD4Q6AEwAg#v=onepage&q=Anne%20Boleyn%20execution%20seymour&f=false, s. xii.

Woodstocku.⁵³ Obvinění nakonec nebylo prokázáno a královnu Alžbětu propustili na svobodu. Přece jen ale pro ni nebylo lehké na tuto zkušenost z vězení zapomenout.

Alžběta I. se roku 1558 stala posledním legitimním následníkem trůnu rodu Tudorovců, po smrti své nevlastní sestry Marie a bratra Edwarda, a tak byla dne 15. ledna 1559 korunována královnou Anglie.⁵⁴ Datum pro vhodný den její korunovace pro ni vypočítal astrolog, matematik a alchymista John Dee,⁵⁵ který dále působil na královském dvoře jako odborný poradce a později také jako údajný agent britské tajné služby. Slovo údajný je zde vloženo záměrně, neb tato funkce mu nebyla oficiálně prokázána. O častých stycích královny Alžběty a alchymisty Johna Dee svědčily královniny návštěvy Deeova soukromého sídla. „Královna s celou suitou také svého oblíbeného mága a učence několikrát navštívila v jeho mortlakeském domě.“⁵⁶

Královna Alžběta byla hrdou hlavou státu a církve, „...královna byla protestantka tělem i duší, byla oprávněně přesvědčena, že lid stojí na její straně proti každému, kdo by chtěl ohrozit její postavení.“⁵⁷ Již 20. listopadu 1558, ještě před oficiální korunovací, složil královně rádce William Cecil přísahu věrnosti a přísahu člena Tajné rady a byl to právě on, kdo později navrhl do královniných služeb zakladatele britské tajné služby sira Francise Walsinghama. „Složení Tajné rady bylo jedním z nejdělitelnějších problémů, s nímž se královna musela v prvních dnech svého panování vypořádat.“⁵⁸

Rokem 1559 započalo období, jemuž se do dnes říká „*alžbětinská éra*“. Královna Alžběta se hned na začátku své vlády potýkala s mnohými problémy. Šlo zejména o dluhy, chudobu obyvatelstva, bezprávi lidu, pokles obchodu a rozkol církve. Rady k řešení těchto problémů hledala právě v astrologických výpočtech Johna Dee. Věštecká proroctví a astrologické výpočty byly významným prvkem a středobodem anglické politiky oné doby. Roku 1563 a 1604 byly vydány zákony proti čarodějnictví, avšak netýkaly se tak zvané nesatanistické magie. Do této kategorie bychom mohli zařadit i obor Johna Dee.⁵⁹

V 16. století bylo čarodějnictví téměř výlučně ženskou záležitostí, a přesto se zákony proti čarodějnictví dotkly i některých mužů. Zákon z roku 1563 hovořil jasně: „Jestliže

⁵³ SVITÁK, Ivan: Sir Edward Kelley – Český rytíř, 1555-1598, Neprodejný samizdat ISIS, 1994, s. 60.

⁵⁴ HUNT, Alice: The Drama of Coronation [online], [vid. 12. 2. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=z5eZBJ6UXiAC&pg=PA75&dq=elizabeth+crowning+1559+15+january&hl=c&sa=X&ei=NdWsUeK9DoXVswbSx4GwDw&ved=0CDYQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false>, s. 75.

⁵⁵ JUREWITZ-FREISCHMIDTOVÁ, Sylvia: Trůn a popraviště: Alžběta I. a Marie Stuartovna, Praha, Ikar 2012, ISBN 978-80-249-1727-6, s. 197.

⁵⁶ MARSHALL, Petr: Magický kruh Rudolfa II., 1. vyd., Praha, BB/art 2008, ISBN 978-80-7381-238-6, s. 142.

⁵⁷ KOVÁŘ, Martin: První léta alžbětinské Anglie, in: Historický obzor, roč. 10, 1999, č. 3, ISSN 0231-5289, s. 50-55.

⁵⁸ Tamtéž, s. 50-55.

⁵⁹ SVITÁK, Ivan: c.d., s. 34.

kdokoli byl zabit nebo zahuben při praktikování kouzel, trestem byla smrt. Jestliže nějaká osoba byla poškozena, trestem byl rok vězení a čtyři vystavení – po šesti hodinách – na pranýři. Podruhé to již byl trest smrti.⁶⁰ Tento zákon se později vztahoval i na Johna Dee, bylo mu zakázáno sestavovat královnin horoskop. V letech 1581-1582 se takto stalo nařízením parlamentu.⁶¹

V 80. letech se objevila u Angličanů všudypřítomná víra v konec světa. Započalo to zemětřesením v roce 1580, kdy byly rozbořeny hradby, komíny a kostelní věže, a skončilo to astrologickými výpočty, které předpovídaly konec světa na rok 1588.⁶² Tato informace nám přináší alespoň nějaký pohled na smýšlení obyvatel novověké Anglie.

O serióznosti astrologie bychom mohli polemizovat. Spojíme-li dohromady strach z konce světa, díky silně zakořeněné víře v Boha, a astrologické výpočty, najdeme v tomto oboru také jistě výnosné řemeslo. Ne tak výnosné a zatracované jako jest sama alchymie, ale jistě ne zcela nevýdělečné. Astrologie je, dalo by se říci, ezoterickou součástí alchymie. Zde se nachází rozdíl v mecenášství mezi Anglickým královstvím a Zeměmi Koruny české. Královna Alžběta byla více založena po ezoterické a astrologické stránce, kdežto císař Rudolf se snažil být praktickým mužem ve službách vědy.

Královna Alžběta I. zemřela roku 1603 po pětapadesáti letech vlády. Smrt této obdivuhodné panovnice přinesla nejen smutek, ale také jistou úlevu. „Neochota Alžběty I. provdat se či alespoň jmenovat následníka trůnu vedla k čím dál větší nejistotě, která se nakonec stala nejcharakterističtějším rysem závěrečného období jejího panování.“⁶³

Jedinečné svědectví o královně Alžbětě I. nám podává italský astronom a spisovatel Giordano Bruno ve svých dialozích z roku 1584: “Za těchto okolností můžeme mluvit o ochranném božstvu této země, o jedinečné převzácné dámě, která z tohoto chladného kraje, blízkého polárnímu kruhu, šíří světlo po celém světě – myslím Alžbětu, která titulem a hodností nestojí za žádným králem světa. Zralostí úsudku, moudrostí, rozvahou a vládní mocí nemá hned tak sobě rovných mezi těmi, kdo třímají železo vlády. V umění, znalosti věd i v ovládnutí jazyků, jimiž mluví lid i učenci v Evropě, vyniká tak, že celý svět může posoudit, jaké místo má mezi ostatními panovníky.“⁶⁴

⁶⁰ SVITÁK, Ivan: c.d., s. 46.

⁶¹ Tamtéž, s. 31.

⁶² ERICKSON, Carolly: Panenská královna – Život anglické královny Alžběty I., Ostrava, Domino 1999, ISBN 80-86128-61-X, s. 392.

⁶³ KOVÁŘ, Martin: Stuartovská Anglie – Stát a společnost v letech 1603-1689, 1. vyd., Praha, Libri 2001, ISBN 80-7277-059-4, s. 9.

⁶⁴ Giordano Bruno: Dialogy, NEJESCHLEBA, Tomáš – HADRAVOVÁ, Alena – HADRAVA, Petr (edd.), Praha, Academia 2008, ISBN 978-80-200-1668-3, s. 57.

2.1.1 Alžbětinská alchymie

Královna Alžběta nebyla pouhou patronkou alchymistů, ale také v jejich umění pevně věřila. Alžběta uzavřela dohodu s Johnem Deem a jeho komplicem Edwardem Kelleyem na transmutaci kovů.⁶⁵ Také záznam ze 7. února 1565 dokládá, že jistý Cornelius Alvetanus vyrobil královně 50 000 kousků čistého zlata, a to každoročně pouze za malý poplatek. Byl mu přidělen pokoj v Somersetu, který využíval jako svoji laboratoř. Cornelius Alvetanus v Somersetu sepsal dílo *De conficiendo divino Elixire sive lapide philosophico*, které věnoval královně Alžbětě.⁶⁶

Záznam v diáři Williama Cecila poukazuje na nedodržení dohody mezi královnou Alžbětou a Corneliem Alvetanusem. Alvetanus byl v únoru 1567 poslán do Toweru za zneužití Její Výsosti, když královně sliboval výrobu elixíru.⁶⁷ I přes zášť a mnohá zklamání pokračovala královna Alžběta ve víře v moc alchymie. V dokumentu z 2. února 1594 se lze dočíst, že Rob Smith byl poslán na královninu žádost do Lubecu, kam měl doručit královninu odpověď na dopis od Ruloffa Petersona a zpětně přijmout tři skleněná tělesa a doručit je zpět Její Výsosti. Můžeme pouze spekulovat, na jaké záhadné operaci se tito lidé podíleli.⁶⁸ Thompson tvrdí, že královna Alžběta byla ochotna za kámen mudrců zaplatit až 500£.⁶⁹

R. J. L. Kingsford v úvodu knihy Bena Johnsona *Alchymista* poznamenává: „Za vlády královny Alžběty země ožila alchymisty, královna je bezpochyby podporovala a věřila jim. Ruku v ruce s alchymiií vzkvétala astrologie, věšteství a další odvětví magie.“⁷⁰ *Alchymista* je kritická komedie, jejíž hrdinové si postaví alchymistickou laboratoř, aby mohli podvádět důvěřivé občany.

2.2 Rudolf II., římský císař, král český a uherský

Dalším z významných mecenášů alchymie a hermeneutických věd byl císař Rudolf II. narozený roku 1552 ve Vídni.⁷¹ Pohled na osobu jednoho z nejvýznamnějších panovníků Evropy se značně liší. „Byl vnímán jako jeden z nejvýznamnějších mužů své doby i jako

⁶⁵ THOMPSON, C. J. S.: *Alchemy and alchemists*, Dover 2002 [online], [vid. 12. 4. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=zaBAMNBjHIIC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, s. 142.

⁶⁶ Tamtéž, s. 142.

⁶⁷ Tamtéž, s. 144.

⁶⁸ Tamtéž, s. 144.

⁶⁹ Tamtéž, s. 145.

⁷⁰ JOHNSON, Ben: *The Alchemist* [online], [vid. 29. 3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=bto8AAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, s. xi.

⁷¹ Obr. 6.

jeden z neschopnějších, jako člověk s dobrými úmysly i jako ničema, jako muž zbožný i jako požitkář, jako člověk bigotní i jako muž osvícený, jako oběť hříchů i jako hříšník.⁷²

Proto je důležité dbát na cestě po stopách toho majestátního vladaře na objektivitu. Chybou by bylo zaměřovat se čistě na jeden z aspektů jeho vlády. Je třeba pohlížet na císaře Rudolfa II. komplexně jako na muže proměnlivého a vnímat jak stránky stinné, tak ty světlé.

2.2.1 Rudolf II. – vliv dětství na panovníkův vztah k alchymii

Císařovu oblibu v netradičních uměních a vědách paradoxně vzbudila jeho převýchova ve Španělsku, na kterou byl poslán se svým mladším bratrem Arnoštem svou katolickou matkou Marií Španělskou, dcerou krále Filipa II.⁷³ Při výchovně-vzdělávacím pobytu ve Španělsku se do Rudolfových rukou dostaly mimo jiné opisy arabských spisů, které zřejmě podnítily císařův zájem o alchymii. Sám španělský král Filip II. byl obdivovatelem alchymie, dokonce se osobně účastnil mnohých alchymistických pokusů.⁷⁴

Rudolf byl na španělském dvoře zasvěcen do různých vědních oborů. Císaře natolik okouzila španělská kultura, architektura a výuka, které se mu na dvoře Filipa II. dostalo. „Bylo to Španělsko vědomé si vznešeného poslání, ale i Španělsko dona Carlose, země mystiků a autodafé, upalování kacířů, země novoscholastiky a pronásledované sekty tzv. osvícených... byl fascinován vším španělským.“⁷⁵

Rudolf II. byl za svého pobytu ve Španělsku opravdu mimo jiné přítomen u založení královských sbírek, počátku nizozemské revoluce a stal se také svědkem poprav a nelidských zásahů španělské inkvizice.⁷⁶ Podle mnohých měl pobyt ve Španělsku na Rudolfovo smýšlení a postoj neblahý vliv.⁷⁷ Císař Rudolf se po návratu do Vídně choval povýšeně, uzavřel do sebe a více než o vládu se Rudolf zajímal o náboženství, kulturu, umění a alchymii. O tom, jak moc se císař zajímal o umění, vypovídá fakt, že za Rudolfovy vlády bylo v Praze zaměstnáno 167 mistrů malířského cechu, což není málo.⁷⁸

Později se karta obrátila. Následný špatný postoj císaře ke španělskému dvoru, který tak miloval, zapříčinila snaha o spojení dvou větví Habsburského rodu sňatkem Rudolfa

⁷² EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 64.

⁷³ Čeští králové, RYANTOVÁ, Marie - VOREL, Petr (edd.), Praha, Paseka 2008, ISBN 978-80-7185-940-6, s. 336.

⁷⁴ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 133.

⁷⁵ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 72.

⁷⁶ Čeští králové, RYANTOVÁ, Marie - VOREL, Petr (edd.), c.d., s. 338.

⁷⁷ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 129.

⁷⁸ KRATOCHVÍL, M., V.: Čas hvězd a mandragor, Praha, Svoboda 1972, ISBN, s. 66.

s jeho španělskou sestřenicí Isabelou, který rezolutně odmítl. „Rudolfova nechuť vstoupit v manželský svazek je obestřena tajemstvím, které nám nepomůže vyřešit žádná prostá úvaha nad výhodami takového kroku.“⁷⁹

2.2.2 Rudolfínská Praha

Zlomová chvíle pro Země Koruny české nastává roku 1583, kdy se rozhodlo o přesunutí císařského dvora z Vídně do Prahy, jež byla od té doby zvána „*Praha černá a zlatá*“, „*magická Praha*“ či „*Zlaté město*“.⁸⁰ Rudolf tímto činem přispěl k všeobecnému rozvoji města Prahy. Hlavní město Českého království se tak rázem stalo kulturním centrem. Ovšem již v roce 1576, před přesunutím císařského dvora, měly Země Koruny české, s hlavním městem Prahou, čtyři miliony obyvatel a byly považovány za nejrozvinutější oblast střední Evropy.⁸¹ „V tehdejší metropoli žilo na šedesát tisíc obyvatel ve 3 300 domech.“⁸²

O rozhodnutí přesunout císařský dvůr se můžeme dočíst toto: „... nakonec si za svou rezidenci vybral Prahu a učinil z města hotový div své doby. Založil tam zoologické a botanické zahrady, sbírky přírodnin i umělecké galerie a odměnami i pevnými platy přilákal ke svému dvoru nejproslulejší učence, malíře, zpěváky a další umělce. Vynakládal obrovské částky na vzácné malby, chemické výzkumy, hodinové stroje, astronomické přístroje i drahokamy a udržoval korespondenci s mnoha učiteli, dobrodruhy a cestovateli, kteří by mohli uspokojit jeho touhu po poznání.“⁸³

Prahu navštěvovali nejen nejruznější umělci a vzdělanci, ale také velvyslanci - zejména benátské, španělské, anglické i papežské. Hlavním španělským velvyslancem v Českém království byl don Guillén de San Clemente, který měl značný vliv na osobu císaře Rudolfa II., jak ve věcech mezinárodních vztahů, tak ve věcech přijímání audiencí.⁸⁴ Don Guillén de San Clemente se zasadil o audienci Johna Dee a Edwarda Kelleyho u císaře Rudolfa II. Tyto audience byly příčinou utváření atmosféry pro alchymii na Pražském hradě.

⁷⁹ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 78.

⁸⁰ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 181.

⁸¹ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 41.

⁸² Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století, STAŇKOVÁ, Jaroslava – ŠTURSA, Jiří – VODĚRA, Svatopluk (edd.), Praha, 1991, ISBN 80-900209-6-8, s. 98.

⁸³ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 186.

⁸⁴ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 100.

2.2.3 Rudolf II. a jeho vztah k alchymii v očích současníků

Neméně důležitou součástí pohledu na tuto úchvatnou dobu jsou názory současníků na císaře Rudolfa a jeho způsob panování. Každé z uvedených svědectví je rozdílné a odráží se v něm osobní vztah pisatele k císaři. Jako první citujeme slova astronoma a matematika Jana Keplera z roku 1598: „Zdá se, jako by byl císaři vlastní jistý archimédovský způsob pohybu, který je tak nenápadný, že je okem sotva postihnutelný, uvádí ale časem všechnu hmotu do pohybu. Císař sídlí v Praze, nerozumí vojenskému řemeslu, a přece uskutečňuje bez autority (jak se dříve věřilo) zázraky, udržuje v podřízenosti knížata, která jsou proto poslušná, ochotná a chovají se vůči němu šlechtně. Postavil se proti mocnosti světa, která po dlouhá staletí vyvolává hrůzu, krotí ji prodlužováním války, aniž by tím sám utrpěl velké škody. Tímto způsobem položil základ neomezené moci, k níž už schází jen definitivní pokoření turecké říše.“⁸⁵

Dalším současníkem, jenž tentokrát skýtá pohled na umělecké založení císaře, je Sigmund von Birken: „37 let jeho vlády byly zlaté roky míru, radosti a blahobytu. Jeho dvůr se stal skutečným svatostánkem múz, útočištěm učenců a umělců, především malířů a astronomů, kterým byl císař nejen nejmilostivějším patronem, ale i zasvěceným společníkem.“⁸⁶

Nabízí se nám také nelichotivé vyprávění o vládě císaře Rudolfa: „Je na pováženou, jak daleko Jeho Veličenstvo zajde, když zcela opustí boha a neuznává ani netrpí žádnou námitku. Zato však nechává přicházet čarodějníky, alchymisty a kabalisty, aniž se přitom ostýchá jakýchkoli výdajů, aby se dopátral tajemství a mohl se jich se svými přáteli užít k odporu proti víře.“⁸⁷

Úplným protikladem předcházejícího svědectví je líčení dojmů Daniela Eremity: „Císaře proslavila jeho ohromující znalost všech věcí, zralý úsudek a zkušenost, svou přátelskostí pak, pevností ve víře a mravní bezúhonnosti dosáhl oblíby. Na těchto pilířích se zakládala jeho vynikající a podivuhodná vláda, která mu získala obdiv celého světa.“⁸⁸ Nastává zde zásadní otázka. Jak se na vládu císaře Rudolfa máme dívat dnes, když v tomto směru neměli ani jeho současníci zcela jasno?

⁸⁵ Čeští králové, RYANTOVÁ, Marie - VOREL, Petr (edd.), c.d., s. 346.

⁸⁶ Tamtéž, s. 347.

⁸⁷ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 185.

⁸⁸ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 66.

2.2.4 Duševní zdraví Rudolfa II. a jeho vliv na alchymii

Neméně vyvstávající otázkou je, zda stojí za excentricností císaře Rudolfa duševní porucha. Rudolf podle mnohých trpěl vážnou duševní chorobou, což ho často omezovalo v jeho vladařských povinnostech. Na pravou míru tuto skutečnost uvádí Josef Janáček: „Až do onemocnění v letech 1598 až 1600, kdy Rudolf II. propadl nebezpečnému stihomamu, zkrslujícímu tragicky jeho myšlenky i činy, zůstával jeho zájem o magii v běžných mezích a neprojevoval se žádnými nepřirozenými výstřelky. Teprve po roce 1600 nastala v císařově chování vážná změna a jeho představy o účincích čarodějnictví překročily hranici normálního lidského chápání.“⁸⁹

Už v září roku 1585 se můžeme v kronice Václava Březana dočíst: „...Jeho Milost Císařská ráčil před přímořím dvorem na Poděbradech býti. A již počínal se na divný melancholický způsob bráti a nerad audienci dával.“⁹⁰ Rudolfův rozporuplný zdravotní stav byl označován v té době hojně používaným termínem „*melancholie*“. Tento termín poprvé použil lékař Hippokratés v 5. století před Kristem, ale blíže jej určil teprve psycholog Zikmund Freud ve své práci *Truchlení a Melancholie* z roku 1915.⁹¹

„V Rudolfově případě se však příznaky daleko více blížily maniodepresivní psychóze a otevřeně se připouštělo, že východiskem by mohla být sebevražda. Zdá se, že se o ni císař během osobní krize v roce 1600 opravdu pokusil.“⁹² Duševní choroba mohla být dokonce dědičného charakteru. Rudolfova babička Johana Šílená je označována za schizofreničku a jistá duševní choroba zastihla i nevlastního syna Rudolfa II. Juliana d’Austriau.⁹³

Zcela výjimečně se objevuje teorie, že císař Rudolf II. trpěl syfilitidou (*morbus gallicus*), v té době známou jako „*francouzská nemoc*“. První oficiální záznamy o této nemoci se v Čechách objevují již roku 1503, první výskyt je poté datován do roku 1493.⁹⁴ Ve třetím stádiu syfilitidy (třetí stadium se projevuje po 10-25 letech) může docházet k poškození mozku,⁹⁵ tak zvanému „*neurosyfilisu*“, což by také mohlo být jedno z mnohých vysvětlení císařova melancholického stavu.

⁸⁹ JANÁČEK, Josef: c.d., s. 240.

⁹⁰ BŘEZAN, Václav: Životy posledních Rožmberků, PÁNEK, Jaroslav (ed.), Praha, Svoboda 1985, ISBN, s. 324.

⁹¹ pozn.: Více o novověkém pojetí melancholie v díle: BURTON, Robert: Anatomie melancholie, Praha, Prostor 2006, ISBN 80-7260-123-7.

⁹² EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 87.

⁹³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 144.

⁹⁴ HÜBSCHMANN, Karel: Historie nebezpečí sexu, Praha, Avicenum 1970, ISBN, s. 9-10.

⁹⁵ HUDHES, James: Velká obrazová všeobecná encyklopedie, Praha, Svojtka 1999, ISBN 80-7237-256-4, s. 178.

V 16. století se tato zákeřná nemoc léčila pomocí směsi, vyrobené z rtuti, oblíbeného alchymistického prvku, což byla sama o sobě dosti nepříjemná léčba, která způsobovala tvorbu vředů. „...směsi obsahující rtuť se vtíraly do kůže na různých místech, popřípadě do kůže celého těla, někdy jednou nebo dvakrát, jindy dokonce třikrát až čtyřikrát.“⁹⁶ Ivo Purš uvádí, že Edward Kelley císaři poslal jistý destilovaný olej s cílem otrávit ho, avšak zkouška toxicity oleje neprokázala účinnost jedu. Jako vedlejší účinek byly popisovány bolesti srdce, aby tak zastřely mnohem závažnější nemoc.⁹⁷

Jak to bylo doopravdy s císařovým zdravotním stavem, o tom můžeme jen polemizovat. Císař Rudolf II. byl do jisté míry zcela jistě paranoicní a pověřivý, což neznamená, že musel být duševně či jinak chorý. Jeho paranoia došla tak dalece, že vydal příkaz, na jehož základě měl být arcivévoda Matyáš proklet zlým duchem.⁹⁸

2.2.5 Rudolf II. a jeho předchůdci zabývající se alchymii

Již před Rudolfem se alchymii v Čechách zabývaly takové osobnosti, jako například Fridrich III. Habsburský nebo Barbora Selská, manželka Zikmunda Lucemburského, která měla v Mělníku vlastní laboratoř.⁹⁹ Avšak hlavní rozmach alchymie nastal v době rudolfínské. V době rudolfínské se alchymii zabývali šlechticové, jako kupříkladu Rožmberkové, Vilém i jeho mladší bratr Petr Vok, a Bavor mladší Rodovský z Hustiřan, který sepsal několik teoretickým alchymistických prací - *Alchimie česká* a *Kniha o dokonalém umění chemickém*.

Nejvíce se však do historie svým mecenášstvím zapsal císař Rudolf II. Býval tedy mnohdy označován jako nový „*Hermes Trismegistos*“,¹⁰⁰ mytologický zakladatel alchymie a astrologie.¹⁰¹ Alchymisté to měli na Českém dvoře obtížné, neboť sám císař se vyznal ve věcech alchymie a neváhal potrestat toho, koho přistihl při podvádění.¹⁰²

⁹⁶ HÜBSCHMANN, Karel: c.d., s. 53.

⁹⁷ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 511.

⁹⁸ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 238.

⁹⁹ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 28.

¹⁰⁰ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 208.

¹⁰¹ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 126.

¹⁰² JANÁČEK, Josef: c.d., s. 239.

2.2.6 Rudolf II. a alchymie na Pražském hradě

Dle tvrzení některých Rudolfových odpůrců mělo na Pražském hradě působit na dvě stovky alchymistů a vědců.¹⁰³ Za vlády Rudolfa II. došlo na Pražském hradě k četným přestavbám a rekonstrukcím, ale i ke stavbě nových částí. Původní Vladislavský sál za Rudolfovy vlády sloužil jako místo, kde docházelo k trhům s uměleckými předměty.¹⁰⁴

Rudolf II. mimo jiné nechal rozšířit Pražský hrad směrem k Hradčanům. „Pražský hrad s královským palácem, řadou dalších paláců, katedrálou a bazilikou sv. Jiří, tento komplex vypínající se na vrchu vévodícímu městu, se stal Rudolfovým pozemským rájem i vězením, místem, které opouštěl jen velice zřídka a kde shromáždil jednu z nejpozoruhodnějších uměleckých sbírek, jaké svět kdy spatřil.“¹⁰⁵

V letech 1584-1606 došlo k výstavbě severního paláce s dvěma velkými sály. Vznikla nová galerie Rudolfa II., zvaná Nový sál a Španělský sál, který byl propojen se starší galerií z let 1589-1593.¹⁰⁶ Při takto rozsáhlých přestavbách můžeme jen spekulovat, zda se nějaká alchymistická laboratoř nacházela také na Pražském hradě. Podle pověstí se nacházela velká alchymistická dílna v podzemí pod Pražským hradem, její fiktivní popis nám dokonce poskytl badatel H. C. Bolton,¹⁰⁷ avšak na Pražském hradě bychom ji hledali marně.

Úplnou pravdu o umístění alchymistických laboratoří se však nikdy nedozvíme, neboť mistr alchymistického učení má zachovávat mlčenlivost a tajemství jak o své práci, tak o místě svého působení. Existovala tři tak zvaná alchymistická příkázání, kterými se mistři alchymisté měli řídit: „První, aby dělník toho umění byl toho umění byl mlčenlivý. Druhé, aby měl dům svůj a v něm komory dvě nebo tři, zvláště aby mu tam žádný nechodil... Třetí příkázání, aby zachoval časy a hodiny k tomu dílu. Ale věz, že rozpouštění a dystylování v zimě se nehodí...“¹⁰⁸

Dobová svědeckví potvrzují úspěšné transmutace před zraky královského dvora,¹⁰⁹ zvláště v případě Edwarda Kelleyho, ke kterému se ještě dostaneme. Tato svědeckví můžeme pokládat za pravdivé, vzhledem ke skutečnosti, že byl Kelley vlastníkem zlatých dolů v Jílovém a tudíž měl ke zlatu přístup a za předpokladu, že byl schopný iluzionista. A iluze to

¹⁰³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 56.

¹⁰⁴ Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století, STAŇKOVÁ, Jaroslava – ŠTURSA, Jiří – VODÉRA, Svatopluk (edd.), c.d., s. 76.

¹⁰⁵ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 46.

¹⁰⁶ Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století, STAŇKOVÁ, Jaroslava – ŠTURSA, Jiří – VODÉRA, Svatopluk (edd.), c.d., s. 100.

¹⁰⁷ pozn.: BOLTON, H., C.: *The Follies of Science at the Court of Rudolf II.*, Milwaukee 1904.

¹⁰⁸ KARPENKO, Vladimír – AUGUSTA, Pavel: c.d., s. 111-112.

¹⁰⁹ Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, ČIHÁK, Václav (ed.), Praha, Okresní muzeum v Jílovém 1948, ISBN, s. 155.

byly vskutku bravurní. „Ještě o sto let později se psalo, že po císařově smrti našli 30 centů stříbra u klenotníků, v pokladnici pak 84 centy dukátového zlata a dalších 60 centů stříbra, přičemž všechn tento kov měl vzniknout chemickou cestou.“¹¹⁰

2.2.7 Rudolf II. a kunstkomora

Jedním z nejzajímavějších míst Pražského hradu je tak zvaná *kunstkomora*, založená na principu „*pars pro toto*“, tedy „*část za celek*“.¹¹¹ Kunstkomora sloužila císaři jako shromaždiště uměleckých předmětů. Nešlo jen o umění, které zde císař Rudolf II. sbíral, ale mimo jiné se zde nacházely kabinety rarit, spíše by se dalo říci kabinety kuriozit. V založení kunstkomory byl císař Rudolf inspirován svým otcem Maxmiliánem II. a strýcem Ferdinandem Tyrolským.¹¹²

Pro zajímavost uvedeme malý výčet předmětů, nacházejících se v kunstkomoře z knihy *Čas hvězd a mandragor* Miloše Kratochvíla. Kunstkomora obsahovala například právě ony mandragory, různé zvířecí a lidské zrůdy, ale i hodinové strojky, nástroje z doby kamenné, rytiny, globusy a jiné.¹¹³ Kromě sbírání kuriozit byl císař Rudolf vášnivým sběratelem umění. Za dobu své vlády nashromáždil okolo 1300 obrazů a 500 plastik. Mezi obrazy bylo možné nalézt díla takových umělců jako například da Vinciho, Raffaela a Dürera.¹¹⁴

Jedinečným svědectvím o Rudolfových sbírkách nám je úryvek z díla *Deník cesty do Německa a ostatních zemí střední Evropy* francouzského cestovatele Jaquese Esprinchara z roku 1597: „Císařovi komorníci Hans von Aachen a Bartoloměj Spranger, oba přeznamenitě vynikající v umění malby, mě uvedli do tří hradních komnat a ukázali mi tam nejskvělejší obrazy doby staré i nové, a nejvzácnější, jaké jen lze toho času spatřit na kterémkoli místě Evropy, dal je sem přivést císař ze všech stran našeho dílu světa s náramnými náklady a výdaji. Vedle toho jsme viděli nespočet krásných nádob z jaspisu, křišťálu, alabastru, mramoru, porfyru a některých dalších vzácných kamenů, jaké se nacházejí v Čechách, vše vytvořené nanejvýš umně a tak skvostně, že ani nelze stanovit, kolik to činí v penězích.“¹¹⁵

¹¹⁰ KARPENKO, Vladimír – AUGUSTA, Pavel: c.d., s. 72.

¹¹¹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 96.

¹¹² MARSHALL, Petr: c.d., s. 100.

¹¹³ KRATOCHVÍL, M., V.: c.d., s. 115-117.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 118.

¹¹⁵ Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze, FUČÍKOVÁ, Eliška – JANÁČEK, Josef (edd.), Praha, Panorama 1989, ISBN 80-7038-043-8, s. 32-33.

Toto svědectví je zcela jedinečné v tom, že císařovy sbírky a kunstkomora nebyly veřejně přístupné a privilegium spatřit je, se dostalo jen malé hrstce návštěvníků Pražského hradu.¹¹⁶ Hodnota sbírek je nevyčísitelná a jejich celý obsah je neprokazatelný, protože se nedochoval žádný inventář. Jisté je jedno, o značnou část těchto sbírek jsme přišli na konci třicetileté války, když do Prahy vpadla švédská vojska generála Königsmarka a odvezla si je jako válečnou kořist královny Kristýny I.

2.2.8 Rudolf II. a Rabi Löw

Jednou z nejzáhadnějších kapitol rudolfínské alchymie, jsou tajemné schůzky mezi císařem a Rabim Löwem ben Becalelem (1525-1609). V souvislosti s Rabim Löwem slyšíme od nepaměti mnohé pověsti jako například o Golemovi, o Siracl a jiné.¹¹⁷ Avšak můžeme se jen domnívat, že skutečným cílem jednání Rabi Löwa a císaře byl Rudolfův zájem o židovskou kabalou,¹¹⁸ složitý soubor tajných nauk.

Císař Rudolf se zajímal o kabalou v takové míře, že byl ochoten kvůli nepovoleným spisům riskovat nepřízeň katolické církve. Jako doklad císařova zájmu o kabalou uveďme úryvek z dopisu Fridricha Würtemburského císaři: „Co mi Vaše Císařské Veličenstvo napsalo do Plzně 13. dubna ohledně hebrejské knihy, již mám mít v rukou, tak tu jsem včera obdržel a poníženež za ni děkuji.“¹¹⁹ Dokladován je pouze jediný rozhovor mezi rabi Löwem a císařem Rudolfem z roku 1592, jenž trval dlouho a byl veden v naprostém soukromí.¹²⁰ O co v tomto rozhovoru šlo, se nejspíše nikdy nedozvíme.

2.2.9 Rudolf II. - doslov

Císař Rudolf II. byl dozajista pozoruhodnou osobností. Jedni ho kritizují, druzí ho vynášejí do nebes. Je na našem uvážení, zda na tuto, pro České království významnou dobu, budeme pohlížet více humanitně či spíše racionálně. Dvořan Franz Christoph von Kheneuhüller se vyjadřuje k osobě císaře velmi záhadně. „Měl sice jiskřivé oči pod hustým obočím a tak majestátní vzhled, že mnozí vyslanci, kteří již u mnoha dvorů šťastně splnili své

¹¹⁶ Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze, c.d., s. 14.

¹¹⁷ pozn.: Tyto pověsti jsou zpracovány v knize historika V. V. Tomka – Pražské židovské pověsti a legendy, Praha, Volvox Globator 2007, ISBN 80-85769-58-1.

¹¹⁸ pozn.: Kabala je židovská tajná nauka, která se objevila v Evropě koncem 12. století, jejímž základem je myšlenka, že textu posvátných spisů je ukryto poselství, které lze rozklíčovat. Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 143.

¹¹⁹ HHStA, Fam. Korr. Sign. A. 4. I., in: EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 284.

¹²⁰ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 288.

poslání, při audienci u Rudolfa oněměli a teprve přívětivou mluvou byli zase k nezbytné rovnováze.¹²¹

Doba rudolfinská přispěla k rozkvětu učenosti a umění, i když se v tehdejší radikálně křesťanském světě neseťkala vždy s pochopením. I přes všechny výtky na osobu císaře Rudolfa II., na jeho umírněnou politiku a kritiku podivných praktik ze strany církve, je nutné podotknout, že za Rudolfovy vlády na zemském sněmu nevznikly žádné náboženské spory po dlouhých osmnáct let, což bylo na kontinentě, který se v historii zmítal válkami ve jménu křesťanské víry, dozajista velkou vzácností.¹²²

2.3 Vilém z Rožmberka, nejvyšší pražský purkrabí

Není to jen císař Rudolf II., kdo byl na našem území ctěným mecenášem umění a alchymie. Další z významných osobností byl již dříve zmíněný Vilém z Rožmberka, nejvyšší pražský purkrabí.¹²³ „Nejvyšší purkrabí byl panovníkovou pravou rukou v zemských záležitostech a jeho pravomoci nebyly blíže určeny.“¹²⁴ Pravá ruka panovníka je velmi příhodné označení. Rudolf II. a Vilém z Rožmberka spolu nesdíleli jen státní záležitosti, ale dozajista i duševní rozpoložení, které je vedlo k jejich společnému zájmu – alchymii.

2.3.1 Vilém z Rožmberka – dětství

Vilém z Rožmberka své dětství strávil na katolické internátní škole v Pasově, kde se učil základům filosofie, historie, teologie a latině.¹²⁵ Již v šestnácti letech se stal plnoletým a převzal správu nad Rožmberským dominiem v Čechách, které se svou velikostí rovnalo mnohým německým vévodstvím.¹²⁶

Takto bylo učiněno dopisem Ferdinanda I. jeho poručníkům: „Urození věrní naši milí! Oznamujem Vám, že jsme od urozeného Viléma z Rožmberka i na místě bratra jeho mladšího, věrného našeho milého, více nežli jednou prošeni. Poněvadž urozený Albrecht z Gutnštejna z tohoto světa jest povolán, kterýž spolu s vámi jedním poručníkem zřízeným a zmocněným týchž sirotků z Rožmberka byl, a urozený Jeroným Šlik z Holejče, hrabě z Pasounu etc., věrný náš milý, také na zdraví svém nedostatek trpí, pro kterýž tak bedlivě jako prve k spravování dohlídati a podle poručenství toho statku opatrovati nemůže, a zvláště

¹²¹ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 185.

¹²² EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 59.

¹²³ Obr. 7.

¹²⁴ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 60-61.

¹²⁵ KAVKA, František: Zlatý věk Růží - kus české historie 16. století, 2. vyd., Praha, Mladá fronta 1993, ISBN 80-204-0382-5, s. 90.

¹²⁶ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 59.

znajíc, že jmenovaný Vilém z Rožmberka léta svá dospělá jmá, bude moci sobě i mladšímu bratru k dobrému hospodařiti a spravovati. Kdež nemohouce my to sirotku k lepšímu dobře učiniti, vám poroučíme prikazujíc, abyšte nadepsanému Vilémovi z Rožmberka i na místě jeho mladšího bratra, všeho statku, podle poručení po otci jejich spravedlivě náležitě a příslušejícího na den sv. Jiří aneb nazejtří postoupili a toho se nikterakž nezabraňovali ani odpírali, jsouce povinni tak učiniti. A on, pokudž zřízením Království českého jest vyměřeno, sám od sebe i na místě bratra svého při deskách zemských z práce a z dobrého spravování i opatrování statku vám poděkování, jakž jest toho obyčej, učiniti má. I znajíce jistú vůli naši býti, tak se zachovejte, jináče nečiníce.“¹²⁷

Na Vilémova bedra padlo mnoho zodpovědnosti již v útlém věku. Vliv na jeho kulturní smýšlení měla zcela jistě výprava české šlechty do Janova, které se Vilém z Rožmberka zúčastnil. Renesanční rozdíl mezi Zeměmi Koruny české a Itálií byl velice zřetelný a zanechal na Vilémovi velký dojem.¹²⁸

2.3.2 Vilém z Rožmberka a jeho mecenát

Kromě alchymistů podporoval Vilém z Rožmberka také malíře, řemeslníky, hudebníky a nejrůznějších učence. „Skvělá rezidence Rožmberků na břehu Vltavy opakovaně hostila putovní alchymisty, takže dokonce přímo v Praze působili alchymisté, kteří z různých důvodů nehledali kontakty ke dvoru.“¹²⁹

Vilém z Rožmberka hostil na svém panství v Třeboni i alchymisty a agenty britské tajné služby Edwarda Kelleyho a Johna Dee. V letech 1565-1592 se v jeho službách vystřídalo kolem padesáti alchymistů.¹³⁰ O této skutečnosti svědčí zápis od kronikáře Václava Březana ze dne 23. března 1583: „...na Krumlov přijel s večerem dosti pozdě, nebo tam paní manželka Jeho Milosti býti ráčila, jměv tu také pán tehdaž některé laboranty, jež pracovali o nejtajnější moudrost a vyhledávání kamene filozofského.“¹³¹

Alchymistům se nedostávalo Vilémovi pohostinnosti jen v Třeboni, ale také na panství v Českém Krumlově a v Praze. Vilém z Rožmberka byl považován za přespříliš důvěřivého muže a neušel ani kritice kronikáře posledních Rožmberků Václava Březana: „Pan vladař tak byl velice od těch podvodných alchymistů jatý, že jim divné zápisy od sebe činil, jako i

¹²⁷ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 57.

¹²⁸ JANÁČEK, Josef: c.d., s. 25.

¹²⁹ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 189.

¹³⁰ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 56.

¹³¹ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 311.

nějakýmu Kryštofovi z Hirschemberku, hejtmanu, když lživě dal se slyšeti, že dvě tajnosti umí, předně v měsíci jednom stříbro v zlato ryzí proměňovati s pateronásobným užitkem, druhé z jedné hřivny tři loty čistého fajn zlata vytáhnouti. Chtěv pán tomu se naučiti, kdyby mu to ukázal, přislíbil mu darovati (a k tomu se zapsal) 6 000 dukátů. Nadto výše tak mnoho jim věřil, že jeden pána navedl, že zlatí v zemi jako jiná semena, když se k tomu připraví, růsti mohou. A tudy vymluvil na pána 80 dukátů a sázel je v jistém místě do země, prokopav k tomu strojenými vodami. Za některý den dohlídna k nim, a když svú chvíli uhlídal, vybral semeno, vyvázl přeč a tak pána podvedl.¹³² Můžeme říci, že ani v této době neznalost omlouvá. Alchymistický fenomén hýbal některými šlechtici takovou silou, že mu byli schopni podlehnout případným podvodníkům i opakovaně.

Zájem českého knížete o alchymii měl i jiné než jen hermeneutické aspekty. Vilémův „...zájem se zaměřoval též na medicínské působení Kamene filosofů – šlo o problém bezdětnosti jak jeho samého, tak jeho bratra Petra Voka...“¹³³ Nebylo dědice Rožmberského dominia. Za vyšetření či řešení tohoto problému byl Vilém z Rožmberka schopen poskytovat alchymistům horentní sumy, avšak jeho výdaje za alchymii a podobné věci nebyly nikde zaznamenány.

Sumy to musely být vskutku neskutečné, neboť značné dluhy Rožmberského panství po Vilémovi zdědil jeho mladší bratr Petr Vok, jehož smrtí následně vymírá rod Rožmberků navždy. Vilém z Rožmberka zemřel roku 1592 a pohřeb se konal v klášteře svatého Tomáše na Malé Straně.¹³⁴ I přes přílišnou důvěřivost a fakt, že Vilém, předposlední nositel predikátu „z Rožmberka“, mnohokrát naletěl zlatokopeckým živlům, se o něm kronikář Václav Březan po jeho smrti vyjadřuje takto: „Byl pán pobožný, spravedlivý, abstemijs (abstinent), dobrý politicus, pokoje žádostivý, nelakomý, ve všech cnostích plný.“¹³⁵

¹³² BŘEZAN, Václav: c.d., s. 311.

¹³³ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 29.

¹³⁴ Marek Bydžovský z Florentina: Svět za tří českých králů, KOLÁR, Jaroslav (ed.), Praha, Svoboda 1987, ISBN, s. 222.

¹³⁵ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 369.

3 Mezinárodní vztahy Anglického a Českého království v návaznosti na alchymii

Vezmeme-li v úvahu působení britské tajné služby na území Zemí Koruny české, je třeba zaměřit se na trojúhelník tvořený stranami Anglického, Českého, ale také Španělského království. O vztazích mezi Anglickým a Českým královstvím za vlády Alžběty I. a Rudolfa II. toho z alchymistického hlediska není mnoho známo. Do konce 16. století nenalezneme alchymistu, jenž by spojoval Anglii a Čechy. Prvními alchymisty, kteří se nacházeli v obou těchto zemích doby rudolfinské, jsou Edvard Kelley a John Dee.

Těsně za nimi se v Čechách objevil i Angličan Cornelius Jacobszoon Drebbel, který přijel do Prahy až roku 1610, to již Anglii vládl král Jakub I.¹³⁶ Alchymista Michael Maier sice také jistou dobu pobýval v Čechách a později v Anglii (1611-1616),¹³⁷ avšak toto krátké období hraničí jen úzce s dobou rudolfinskou a žádné zásadní poznatky o propojení těchto zemí nám nepřináší.

Rudolf II., jakožto císař říše vyhýbající se konfliktům, se snažil v politických záležitostech o neutralitu. Anglie byla ve válečném stavu se Španělskem, které bylo manželskými svazky propojeno se středoevropskými Habsburky.¹³⁸ Neexistuje však žádný důkaz, že by špatné vztahy Filipa II. s Alžbětou I. narušovaly vztahy mezi Anglickým královstvím a Zeměmi Koruny české. Císař Rudolf II. neudržel se španělským dvorem příliš vřelé vztahy, dokonce ani nebyl v kontaktu se svou matkou Marií Španělskou, která se po smrti císaře Maxmiliána I. vrátila zpět do Španělska.¹³⁹

Anglie podporovala hugenoty ve Francii, Nizozemský odboj vedený Vilémem Oranžským proti španělské nadvládě a podnikala výbojně pirátské výpravy proti španělskému loďstvu, které poté přerostly ve válku. Anglicko-španělský konflikt trval od roku 1585 do roku 1604. K největší porážce Španělů došlo u Calais, kde anglické loďstvo zničilo španělskou Armadu s 8 000 námořníky a 19 000 vojáky.¹⁴⁰ Není vůbec zřejmé, že by se do tohoto sporu chtěl Rudolf II. i přes své příbuzenské svazky nějak plést. Vztahy Anglického a Českého království byly tedy zcela neutrální, bez zásadního vlivu okolních zemí, s udržováním občasných diplomatických styků.¹⁴¹

¹³⁶ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 92.

¹³⁷ Tamtéž, s. 194.

¹³⁸ CHOUROVÁ, Petra: Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edvard Kelley, Praha, Libri 2010, ISBN 978-80-7277-456-2, s. 32.

¹³⁹ JANÁČEK, Josef: c.d., s. 159.

¹⁴⁰ Encyklopedie historie světa, 1. vyd., Praha, Ottovo nakladatelství 1999, ISBN 80-7181-567-5, s. 223.

¹⁴¹ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 32.

Diplomatické styky se zástupci královny Alžběty byly udržovány velmi zřídka. Přesto „... sahaly od oficiálních politických rozhovorů, kterým se věnovala návštěva Christophera Parkinse v roce 1593 nebo později Stephena Lesieura zastupujícího anglickou obchodní společnost Merchant Adventurers, až po zcela tajné intriky, a to jak ve prospěch královny, tak proti ní.“¹⁴² A tak se zcela oprávněně smíme domnívat, že anglická mise alchymistů do Čech sloužila jako „*odposlech*“, ke kontrole postojů Říše vůči Španělsku ve věcech válečných a náboženských.

¹⁴² EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 101.

4 Alchymisté členy britské tajné služby

4.1 Zakladatel britské tajné služby sir Francis Walsingham

Sir Francis Walsingham,¹⁴³ narozen kolem roku 1532, byl státník, tajemník a člen tajné rady ve službách anglické královny Alžběty I. Narodil se Williamu Walsinghamovi a Joyce Dennyové v Kentu. Od svých 18-ti let studoval na King's College v Cambridge, bez nároku na titul, jak tomu bývalo u anglické nižší šlechty. Později také studoval na právnické fakultě Gray's Inn v Londýně, studia však nedokončil.¹⁴⁴

Za vlády královny Marie cestoval po Evropě, zejména po Itálii, kde nakonec úspěšně absolvoval práva v Padově. „Současně se dobře naučil francouzsky, italsky a německy a seznámil se též s praktikami benátské tajné služby, tehdy nejlepší na světě. Špionážní znalosti využil již tehdy pro vlastní obchody konané pod rouškou diplomacie.“¹⁴⁵

Walsingham se vrátil do Anglie až s nástupem královny Alžběty I. U dvora mu byla ihned svěřena diplomatická funkce, která spíše sloužila jako zástěrka pro budování rozsáhlé sítě agentů po Evropě.¹⁴⁶ Na toto místo sira Walsinghama doporučil první rádce královny Alžběty William Cecil, který „... ho nejprve posílá jako spojku k hugenotům do Francie, kde Walsingham dojednává Smlouvu z Blois a stane se oficiálně vyslance.“¹⁴⁷ Poté Walsingham dosáhl funkce osobního prvního komorníka a sama královna ho oslovovala „*můj mouřenín*“.¹⁴⁸

Sir Walsingham byl muž dobrých mravů, ctnostný, dbající výhradně o státní zájmy. Walsingham k práci tajné služby přistupoval s heslem „*Poznání není nikdy příliš drahé*“ („*Knowlegde is never too dear*“).¹⁴⁹ Což bylo velice paradoxní heslo, jelikož Sir Walsingham zemřel roku 1590 v Londýně, sám a zcela chudý.¹⁵⁰

¹⁴³ Obr. 8.

¹⁴⁴ DUGDALE, Thomas: England and Wales delineated [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=dQ4HAAAAQAAJ&pg=PA468&dq=walsingham+Joyce+Denny&hl=cs&sa=X&ei=_MisUfboC4bftAa1jIG4DQ&ved=0CGIQ6AEwBw#v=onepage&q&f=false, s. 468.

¹⁴⁵ Ecce Homo – Sir Francis Walsingham [online], PhDr. Libor Vykoupil, [vid. 18. 2. 2013], dostupné z: http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/715270.

¹⁴⁶ DUGDALE, T.: c.d., s. 468.

¹⁴⁷ JUREWITZ-FREISCHMIDTOVÁ, Sylvia: c.d., s. 412.

¹⁴⁸ PIEKALKIEWICZ, Janusz: Historie špionáže, Praha, Naše vojsko 2004, ISBN 80-206-0738-2, s. 110.

¹⁴⁹ KRIEGER, Wolfgang: Dějiny tajných služeb – od faraonů k CIA, Praha, Vyšehrad 2011, ISBN 978-80-7429-170-8, s. 66.

¹⁵⁰ ERICKSON, Carolly: c.d., s. 433.

4.2 Britská tajná služba pod vedením sira Francise Walsinghama a špionážní mise do Českého království

Anglická špionáž sloužila především k odhalování a předpovídání skrytých konfliktů se Španělským královstvím a k pozorování aktivit katolické církve stojící na straně ortodoxního Španělska. „Walsinghamova špionážní služba byla natolik účinná, že se Alžběta dověděla o plánech na ovládnutí Anglie dřív, než o nich Filip II. informoval své vlastní ministry.“¹⁵¹

Tento případ patří mezi první Walsinghamovy úspěchy ještě před oficiálním založením britské tajné služby a nebyl zdaleka jediným. „Už v r. 1569 Walsingham sledoval účastníky povstání italského bankéře Ridolfiho, který se španělskou podporou usiloval o zavraždění královny Alžběty I. a obnovení pozic katolické církve v Anglii. Když bylo nakonec spiknutí odhaleno, dlel Roberto Ridolfi právě v zahraničí a unikl zatčení. Popraven však byl další z vůdců, Thomas Howard, vévoda z Norfolku.“¹⁵²

Walshingam povyšuje roku 1573 na ministra vnitra. Z dopisů sira Philipa Sidneyho, jenž zastupoval královnu Alžbětu na pohřbu císaře Maxmiliána, je patrné, že sir Francis Walsingham chtěl mít od začátku vlády Rudolfa II. zprávy o dění v Českém království, o přístupu k vedení válek a finanční situaci císaře, což mu později pomohlo k výběru vhodných agentů, jež by poslal do císařského sídla, do Prahy.¹⁵³

V roce 1577 odhalili britští agenti plánovanou invazi Filipa II. Španělského do Anglie, jež chtěl za pomoci Juana d’Austria, který uklidňoval vzpouru v Holandsku, porazit Anglii a obrátit ji zpět na katolickou víru. Tento plán ztroskotal díky dešifrování don Juanových dopisů španělskému králi Filipem van Marnixem, z nichž vyplývalo, že don Juan chce zaútočit s podporou Španělského loďstva na Anglii. O luštění další korespondence se postaral Thomas Phelippes, který byl natolik zdatným agentem, že se stal Walsinghamovým osobním tajemníkem.¹⁵⁴

Britská tajná služba byla oficiálně založena až roku 1586 a hned zkraje slavila velké úspěchy. V roce 1586 bylo odhaleno spiknutí Anthonyho Babingtona, jež se spojil proti královně Alžbětě se skotskou královnou Marií Stuartovnou, která byla později 8. února 1587

¹⁵¹ PIEKALKIEWICZ, Janusz: c.d., s. 111.

¹⁵² Ecce Homo – Sir Francis Walsingham [online], PhDr. Libor Vykoupil, [vid. 18. 2. 2013], dostupné z: http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/715270.

¹⁵³ MARSHALL, Petr: c.d., s. 57.

¹⁵⁴ SINGH, Simon: The Code Book: The secret History of codes and Code-beaking [online], [vid. 12. 4. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=MPntmEiwjTkC&pg=PT63&lpg=PT62&dq=marnix+phelippes+1577&hl=cs>, s. xx.

popravena.¹⁵⁵ Takto se o popravě skotské královny Marie vyjadřuje český kronikář Marek Bydžovský z Florentina, přihlédneme-li k tomu, že datace je milná: „Téhož léta 18. dne února Maria Stuarda, královna šotská, žena ze všech ve světě nejkrásnější, Jakuba VI., nynějšího krále šotského, matka, toho dne od Alžběty, královny englické, v jejímžto vězení 19 let byla, na smrt odsouzena a na zámku Fodrighai sřata, majíc svého věku okolo 44 let.“¹⁵⁶ Odsouzení zpomalil *Zákon na ochranu posvátné osoby Jejího Veličenstva* z října 1585, jež nedovoloval Marii popravit bez řádného výslechu. Zde musel zakročít sir Walsingham.¹⁵⁷

Vzniká tak akce s názvem Babingtonův komplot. „Sám mistr špionáže si pak dá práci s tím, aby našel způsob, jak Marii přimět k domněle tajné korespondenci. A muži, jenž zásobuje Chartley Hall pivem, dopomůže ke skromnému majetku, když mu zaplatí za předávání kožených sáčků s tajnými dopisy pro Marii nebo od ní.“¹⁵⁸ O její definitivní vině rozhodlo tedy rozluštění šifrované korespondence, které na královnu Marii nalíčil sám sir Walsingham.

Jak je z těchto příkladů vidět, sir Francis Walsingham používal kombinaci špionáže a kontrašpionáže především k obraně anglického trůnu. Jako špioni byli zaměstnání zejména vyslanci, politici, obchodníci, sloužící, písaři, ba dokonce i faráři a pachatelé různých trestných činů. Mezi tajné agenty sira Francise Walsinghama patřil mimo jiné básník Christopher Marlow, který byl poprvé nasazen v Remeši jako student jezuitského semináře, kde odhalil chystané spiknutí vévody Guise proti anglické královně, dále astrolog John Dee a magistr Edward Kelley.¹⁵⁹

Britská tajná služba postupně znovu zanikala a vznikala. K jejímu ukotvení došlo až před 1. světovou válkou. K názvu „*Secret Service*“ („*Tajná služba*“) přišla Walsinghamova špionážní služba až za vlády anglického krále Jakuba I., který nastoupil svou vládu po smrti Alžběty I.¹⁶⁰

Královně Alžbětě se již dříve dostalo varování o možném osudu britské tajné služby od státníka Francise Bacona, a to roku 1595: „Pečujte o to, aby tajná služba, světlo Vašeho

¹⁵⁵ BURNETT, Thom: Conspiracy encyclopedia [online], [vid. 29.3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=4QBjaEMELsSc&pg=PA268&dq=1586+Anthony+Babington+queen+mary+executed+conspiracy&hl=cs&sa=X&ei=2susUciRGsjLsgaV_4CADw&ved=0CDUQ6AEwAQ#v=onepage&q=1586%20Anthony%20Babington%20queen%20mary%20executed%20conspiracy&f=false, s. 268.

¹⁵⁶ Marek Bydžovský z Florentina: c.d., s. 206.

¹⁵⁷ JUREWITZ-FREISCHMIDTOVÁ, Sylvia: c.d., s. 425-426.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 427.

¹⁵⁹ DEATS, Sara M.: Placing the Plays of Christopher Marlowe: Fresh cultural contexts [online], [vid. 5. 4. 2013], dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=oYK5931QY9YC&pg=PA169&dq=Walsingham+Marlow+Guise+conspiracy&hl=cs&sa=X&ei=CNCsUeWQGYbfsa0pYD4Dw&ved=0CDwQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false>, s. 169.

¹⁶⁰ PIEKALKIEWICZ, Janusz: c.d., s. 122.

státu, nezhasla.“¹⁶¹ Anglii totiž hrozilo další nebezpečí v podobě míru mezi Francií a Španělskem, který byl pro Anglii v době války se Španělskem nepřijatelný.

¹⁶¹ PIEKALKIEWICZ, Janusz: c.d., s. 120.

5 Alchymisté John Dee a Edward Kelley

5.1 John Dee před seznámením s Edwardem Kelleyem

John Dee¹⁶² se narodil 13. července roku 1527 v Londýně.¹⁶³ V deseti letech byl poslán na církevní školu do Chelmsfordu.¹⁶⁴ Studoval v Cambridge (1542-1548) na koleji svatého Johana a stal se tak držitelem titulu *mistr svobodných umění* (*magister artium*) a později byl členem nově založené Trinity College cambridžské univerzity, kde vyučoval řečtinu. V letech 1543-1545 byl John Dee dokonce tak zabrán do studia, že se nevěnoval ničemu jinému a spal pouze čtyři hodiny denně.¹⁶⁵ Poté se John Dee stal profesorem matematiky a geometrie nejen na universitě v Cambridge ale i v Paříži na College of Rheims.¹⁶⁶ Tráduje se, že studenti při přednáškách lezli do oken - když ho nemohli vidět, chtěli ho alespoň slyšet.¹⁶⁷

„V roce 1555 byl v Anglii krátce vezněn pod záminkou, že chtěl očarovat královnu na základě výpočtů vycházejících z dat narození členů královské rodiny.“¹⁶⁸ Nejprve k zatčení došlo na základě svědectví George Ferryse, který tvrdil, že jeho dítě osleplo a zemřelo na následky Deeho magie, následně na to byl Dee obviněn ze zrady a pochybení v otázkách víry.¹⁶⁹

John Dee za svého působení v Anglii shromáždil největší soukromou vědeckou knihovnu v tehdejší Evropě, čítala okolo 4 000 svazků, což je více než měla knihovna v Cambridge či v Oxfordu.¹⁷⁰ Knihovna kromě astronomických a matematických spisů obsahovala i spisy astrologické a alchymistické.¹⁷¹

¹⁶² Obr. 9.

¹⁶³ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 82.

¹⁶⁴ SMITH, Charlotte F.: John Dee 1527 to 1608 [online], [vid. 18. 2. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=-UChqYCOJ58C&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, s. 6.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 6.

¹⁶⁶ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 490.

¹⁶⁷ SMITH, Charlotte F.: c.d., s. 11.

¹⁶⁸ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 490.

¹⁶⁹ SMITH, Charlotte F.: c.d., s. 14-15.

¹⁷⁰ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 84.

¹⁷¹ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Sedmý díl, Dánsko – Dřevec, Praha, Argo 1997, ISBN 80-7203-135-X, s. 148.

John Dee inspiroval své současníky skrze psaní a vyučování. Spisovatel a filosof, John Aubrey (1626 – 1697), hovoří o Deem jako o klenotu své doby.¹⁷² Deeho reputace byla kolem roku 1550 tak vysoká, že dostával nabídky na stáže z mnoha evropských zemí, mimo jiné i z Ruska.¹⁷³

Sám Dee byl autorem díla *Monas Hieroglyphica* z dubna roku 1564, které pojednávalo o kabale, alchymii, astrologii a numerologii. Toto dílo později věnoval císaři Maxmiliánovi II.¹⁷⁴ „Autor uvedl, že spis je určen mystům a zasvěcencům a že jde o magickou parabolu.“¹⁷⁵ Po svém návratu z cest v červnu roku 1564 Dee rozebíral své dílo s královnou Alžbětou. Smithová píše, že Dee odhaloval královně tajemství knihy a ona se jim učila - nejen v teorii, ale i v praxi.¹⁷⁶

Dee byl nakonec jmenován poradcem koruny a dvorním astrologem královny Alžběty I., která se s ním radila o svém zdraví, osobním životě, ale i o důležitých rozhodnutích ve věcech vládních. John Dee je údajně také autorem pojmu „*Britské impérium*“.¹⁷⁷ Mimo jiné Dee pomáhal Francisovi Drakeovi s jeho mořeplaveckou cestou do Číny, radil mu ohledně průjezdu kolem Ameriky a následné cesty kolem světa. „Během tříleté plavby nejenže Drake objel celý svět, ale také otřásl mýtem španělské nadvlády nad světovými oceány.“¹⁷⁸ Již z počátku spolupráce s anglickým dvorem začal John Dee ztrácet svoji reputaci uznávaného matematika, geografa a astronoma. Začalo se o něm hovořit jako o pochybném kouzelníkovi. Lidé ho nazývali „*ten, který jedná s ďáblem*“.¹⁷⁹

Dee se mimo jiné zajímal také o optiku, kdy díky práci Platóna o složení nebes z neviditelných paprsků, předpověděl objev teleskopu. Od optiky přešel k mechanice. Obdivoval mlýny na vodní pohon, které se obejdou bez jakékoli lidské síly.¹⁸⁰ John Dee je zmiňován jako děkan v Etonu a královnin favorit. Představil novou edici knihy

¹⁷² FRENCH, Petr: John Dee – The World of an Elizabethan Mangus [online], London 1987, [vid. 15. 3. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=yawOAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, s. 4.

¹⁷³ FRENCH, Petr: c.d., s. 5.

¹⁷⁴ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 29.

¹⁷⁵ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 490.

¹⁷⁶ SMITH, Charlotte F.: c.d., s. 23.

¹⁷⁷ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 490.

¹⁷⁸ ERICKSON, Carolly: c.d., s. 353.

¹⁷⁹ SMITH, Charlotte F.: c.d., s. 24.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 25-26.

Propaedeumata Aphoristica, jejíž výtisky poslal ke královskému dvoru a do Pembrokeu. Tato kniha sklídila kladné ovace.¹⁸¹

Královna Alžběta vyslala Johna Dee roku 1574 na cestu po Evropě, aby dosáhl tajemství transmutace. Ten ale brzy napsal velmi pozoruhodný dopis lordu Burleighovi, o tom že utratil všechny peníze, avšak načerpal podivuhodné znalosti. Jaké znalosti, o tom se nepíše.¹⁸² John Dee měl ohromné štěstí, že nad ním královna Alžběta držela svou ochrannou ruku, jelikož ho většina veřejnosti považovala za kouzelníka. John Dee nebyl nikdy plně pochopen. Moc dobře věděl, proč své obdivuhodné znalosti svěruje jen omezenému okruhu lidí. Jeho vědomosti z oblasti mechaniky a přírodních věd mu přinesly pouze úctu jeho blízkých. I současník John Fox ve svém díle *Actes and Monument* z roku 1563 vidí Deeho pouze jako dobrého kouzelníka.¹⁸³

Spisovatel John Selden (1584-1654) poukázal na Deeho podivuhodné znalosti ve věcech námořní navigace. Francouzský filolog Isaac Casaubon (1559-1614) považoval Deeho deníkové zápisky za „*dílo temnoty*“, ale nakonec uznal, že deníky svou kuriózností vlastně podporují víru v Boha.¹⁸⁴ Roku 1677 napadl John Webster Isaaca Casaubona z šíření pomluv o osobě Johna Dee. Webster zastával názor, že Dee byl nejschopnější filosof, matematik a chemik své doby. Avšak následujících 50 let po Deeoově smrti bylo jeho dílo zatracováno.¹⁸⁵

Z části se zachovaly Deeho deníky se zápisy z let 1577-1601. Roku 1578 se John Dee oženil s Alžbětinou dvorní dámou Janou Fromondovou, se kterou měl dvě děti, Artura a Kateřinu. Později se usadil v Mortlaku, v domě své matky, kde setrval.¹⁸⁶ Dee se zajímal především o spiritismus a komunikaci s duchy, pro kterou potřeboval asistenta, a tak se seznámil v Anglii v roce 1582 s Edwardem Kelleyem, se kterým roku 1584 přijel do Prahy.

5.2 Edward Kelley před seznámením s Johnem Dee

Edward Kelley¹⁸⁷ se dle Anthonyho Wooda, anglického starožitníka, narodil 1. srpna roku 1555 ve Worchesteru v Anglii čtyři hodiny po poledni.¹⁸⁸ Kelley byl nejstarším synem

¹⁸¹ SMITH, Charlotte F.: c.d., s. 29-30.

¹⁸² Tamtéž., s. 32.

¹⁸³ FRENCH, Petr: c.d., s. 8.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 11.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 12.

¹⁸⁶ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 40.

¹⁸⁷ Obr. 10.

¹⁸⁸ WAITE, Arthur, E.: The alchemical writings of Edward Kelly [online], [vid. 28. 3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=7ciPjY3hXEUC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, s. 13.

Patrika Kelleyho. Měl dva mladší sourozence, sestru Elizabeth (*1558) a bratra Thomase (*1565), který byl později s Kelleyem přítomen v Čechách.¹⁸⁹

Edward Kelley studoval do 17 let ve Worchesteru,¹⁹⁰ poté odešel a byl nedostudovaným lékařem na univerzitě v Oxfordu, kde pobýval pod pseudonymem Edward Talbot, pod kterým se také představil Johnu Dee.¹⁹¹ Oxfordské ubytovací záznamy jsou velice řídké a tak vše nahrává snaze Eliase Ashmolea zdiskreditovat Kelleyho údajné univerzitní vzdělání.¹⁹²

O jeho vzdělání neexistují žádné záznamy, jediné o čem se můžeme dočíst je, že ovládal plynně latinu.¹⁹³ Dle antikváře Eliase Ashmolea a Kelleyho sestry Elizabeth se stal Kelley lékárníkem ve Worchesteru, dle Lengleta du Fresnoye byl notářem v Londýně.¹⁹⁴ Waite dokonce píše, že Kelley zastával profesi faráře.¹⁹⁵

Později Kelley dostal místo asistenta matematika a astrologa Thomase Allena v Gloucester Hall, který se zajímal o alchymii a magii.¹⁹⁶ Dochovaly se zprávy, jež Kelleyho obviňují z provozování nekromancie v hrabství Lancashire, kde měl dokonce vykrádat hroby a za tuto činnost mu bylo uříznuto ucho.¹⁹⁷ Co ale víme jistě je, že se Kelley stal objektem zájmu britské tajné služby, či že byl dokonce v jejích službách.¹⁹⁸ „Dodnes však není jasné, proč se tak o Kelleyho zajímala anglická tajná služba, jíž se například dostávalo zpráv od agentů, že se Sir Edward Kelley těší bývalé přízni Rudolfa II.“¹⁹⁹

Kelley byl bezesporu mužem opředeným mnoha tajemstvími. Prameny se shodují v tom, že Kelleymu byly za nezákonnou činnost (nekromancie, padělání listin, či mincí) uříznuty obě uši.²⁰⁰ Provedení tohoto trestu však neprokázal žádný dokument z trestního řízení a není o tom žádná zmínka v deníkových zápiscích Johna Dee. Waite se domnívá, že se tak stalo, když působil ve Worchesteru jako krasopisec a přitahoval na sebe pozornost mnoha zajímavých klientů. Za padělání listin pak Kelley skončil na pranýři a přišel o obě uši.²⁰¹ Jeho

¹⁸⁹ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 41.

¹⁹⁰ WAITE, Arthur, E.: c.d., s. 13.

¹⁹¹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 492.

¹⁹² WAITE, Arthur, E.: c.d., s. 14.

¹⁹³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 492.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 492.

¹⁹⁵ WAITE, Arthur, E.: c.d., s. 14.

¹⁹⁶ SVITÁK, Ivan: c.d., s. 31.

¹⁹⁷ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 493.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 489.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 517.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 492-493.

²⁰¹ WAITE, Arthur, E.: c.d., s. 15.

popis dle zatykače z 30. dubna 1591 zní: „Silná postava, černé dlouhé vlasy, řídké černé fousy.“²⁰² O tom, že by Kelleymu chybělo jedno či obě uši, se v zatykači nehovoří. O jeho dalším působení v Anglii nám toho není mnoho známo. Více o jeho osobě se dozvídáme až v době, kdy se přihlásil do služeb dvorního astrologa královny Alžběty, Johna Dee.

5.3 John Dee, Edward Kelley – počátek jejich spolupráce

John Dee a Edward Kelley začali vzájemnou spolupráci již v alžbětinské Anglii. Pro svůj zájem o duchovní záležitosti, zejména pak andělské rozpravy, potřeboval John Dee asistenta a tak započal po nějakém pátrat. Prosil anděly o pomoc při nalezení vzdělaného, filosofie znalého muže. Dne 9. března 1582 byly jeho modlitby vyslyšeny.²⁰³

Edward Kelley se jako zázrakem objevil v Mortlaku a nabídl se do služeb Johna Dee. Jak se Kelley dozvěděl o tom, že John Dee shání někoho do svých služeb, nevíme. Nejdříve se Kelley musel zbavit původního Deeova asistenta Barnabase Saula a tak Deemu namluvil, že o něm Barnabas Saul říká nepřekně věci.²⁰⁴

První spiritualistická seance zaznamenaná v Deeho deníku proběhla tak, že Dee dal Kelleymu magický kámen potřebný k spiritistickým rozpravám a po patnácti minutách modlení v něm Kelley spatřil zjevení v podobě anděla Uriela. Konverzace mezi Johnem Dee a andělem Urielem skrze Kelleyho osobu probíhala následovně:

Dee: „Jsi jeden z těch“, říkám já, John Dee, „kteří se zjevují v tomto kameni?“

Uriel: „Ano, jsem.“

Dee: „Jsou při tobě ještě nějakí další?“

Uriel: „Michael a Rafael. Ale Michael je náš vůdce.“

Dee: „Má kniha zvaná Soyga nějaký význam?“

Uriel: „Tato kniha byla zjevena Adamovi v ráji dobrými božími anděly.“

Dee: „Poradíš mi, jak mám číst tabulky z knihy Soyga?“

Uriel: „Ano, ale pouze Michael je schopen rozluštit tuto knihu.“

Dee: „Bylo mi řečeno, že poté, co budu tuto knihu schopen přečíst, budu žít jen dva a půl roku...“

²⁰² Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 492.

²⁰³ The Diaries of John Dee [online], FENTON, Edward (ed.), Charlbury, Day Books 1998, ISBN 095322130X, [vid. 10. 2. 2013], dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/78113288/The-Diaries-of-John-Dee-Edward-Fenton-Ed-1998>, s. 24.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 24.

Uriel: „Ty budeš žít víc než sto let.“

Dee: „Co mám či musím udělat, abych spatřil Michaela, tohoto požehnaného anděla?“

Uriel: „Vyvolat nás upřímností a pokorou. Anchor, Anachor a Anilos nemohou být vyvoláni do tohoto kamene.“

Dee: „Ale já již upřímně a dlouho toužím přečíst tyto tabulky v knize Soyga.“

Uriel: „Vše má především v rukou Michael. Michael je anděl, který tě vede. A takovéto věci jsou zjeveny zásluhou cti a pravdy, ne silou.“

Dee: „Je nějaká konkrétní denní doba nebo hodiny, kdy je dobré se pokusit spojit s Michaelem?“

Uriel: „Každá hodina je naše.“

Poté se v kameni objevila zvláštní pečeť nebo znak.

Dee: „K čemu se má využít tato věc?“

Uriel: „Pokud se tato pečeť vyrytá ve zlatě nosí na hrudi, vždy a při každé příležitosti tělo ochrání.“²⁰⁵

První krize mezi oběma alchymisty nastala již na počátku, neboť Kelley měl zájem spíše o zlé duchy, s čímž zbožný Dee nesouhlasil. Jeho úmysly byly zcela čisté a toužil pouze po společnosti božích andělů. Při seancích oba mágové používali hexagramovou tabulku, jejíž podobu Deemu sdělili andělé a s jejíž pomocí docházelo k luštění andělských poselství. Podle Deeho mluvili andělé svým vlastním jazykem, tak zvanou „*enochiánštinou*“. Poprvé jim písmena této řeči vyjevili andělé 26. března 1583, od té doby se tato řeč běžně objevuje v Deeho deníku.²⁰⁶ Po celou dobu byl Edward Kelley médiem těchto podivuhodných seancí a můžeme pouze polemizovat o tom, zda šlo o setkání s anděly či předem připravenou lež k získání důvěry staršího kolegy.

Traduje se, že Kelley dokázal předpovídat budoucnost. Dne 5. května 1583 prohlásil, že Marie Stuartovna brzy zemře, k čemuž došlo za necelé čtyři roky.²⁰⁷ Zde záleží na tom, co si představíme pod pojmem brzy. Tato zpráva je vzhledem ke svému charakteru zcela irelevantní. Kelley zde vycházel z informací o dlouhodobém věznění skotské královny Marie, jejím zdravotním stavu a možných zpráv od britské tajné služby.

²⁰⁵ Z angl. orig., in: FENTON, Edward: *The Diaries of John Dee*, Charlbury, Day Books 1998, ISBN 095322130X, s. 28-29. , in: CHOUROVÁ, Petra: *Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edward Kelley*, Praha, Libri 2010, ISBN 978-80-7277-456-2, s. 44.

²⁰⁶ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 44-45.

²⁰⁷ *Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století*, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 497.

Kelley byl také majitelem rukopisu svatého Dunstana, patrona alchymistů, kovářů a zlatníků, spojeným s alchymistickým elixírem v podobě prášku. Svatý Dunstan žil v 10. století za vlády krále Edmunda I. a jeho ostatky jsou pochovány v opatství Glastonbury.²⁰⁸ Kde Kelley k těmto věcem přišel a zda je vlastnil již před nástupem k Deemu, nevíme. Díky Deeho deníkovým zápiskům se dochovala informace, že Kelley rukopis poprvé ukázal Deemu mezi 22. listopadem 1582 a 23. březnem 1583 z Northwick Hillu.²⁰⁹

Toto stanovisko podporuje Elias Ashmole ve své knize *Theatrum Chemicum Britannicum* z roku 1652: „(Dee) obvykle hlásal, že on a Sir Edward Kelle (Kelley) našli velké množství elixíru v ruinách opatství Glastenbury.“²¹⁰ Ashmole dále hovoří o tom, že ač našli alchymisté v Glastenbury cokoli, přicestovali s tím do Třeboně a s pomocí tohoto elixíru bylo možné provádět transmutace a medicínskou léčbu. Ashmole se ve svém svědectví opíral o výpovědi osob, které měly osobně znát Edwarda Kelleyho, bohužel až celých padesát let po jeho smrti. Tento úryvek se shoduje s informacemi o nalezení rukopisu svatého Dunstana, o kterém jsem již psala dříve. Ačkoli z deníku Johna Dee vyplývá, že jej našel pouze sám Kelley. Navíc nám zde vyvstává otázka, proč by si Dee opět nepoznamenal do svého deníku tak zásadní událost jako je nalezení magického elixíru.

Waite je zastáncem názoru, že Kelley ze strachu z nálezů v Glastenbury chtěl rukopis schovat, aby nevyvolal pře v otázkách víry, pak ale rukopis prodal nějakému hostinskému za džbán vína. Mělo se tak stát kolem roku 1580.²¹¹ John Dee si poznamenal do deníku, že Edward Kelley dokázal s minimem jakéhosi prášku proměnit unci a čtvrt rtuti v nejlepší zlato. V návaznosti na toto tvrzení označil Elias Ashmole Kelleyho za důvěryhodnou osobu. Kelley měl dokonce vyrábět zlaté prsteny, dvakrát zakroucené okolo prstu, jejichž hodnota byla neuvěřitelných 4 000£.²¹²

V tomto místě nás zarazí datace. Dle deníků Johna Dee došlo k seznámení obou alchymistů v roce 1582, což vyvrací tvrzení o nálezů rukopisu a jeho prodeji roku 1580. Historik 18. století, Lenglet du Fresnoy, je toho názoru, že John Dee a Edward Kelley spolu

²⁰⁸ WEEVER, John: Ancient funeral monuments, London 1631 [online], [vid. 16. 1. 2013], dostupné z: <http://www.kentarchaeology.ac/TopographicalTradition/1631-weever-cant.pdf>, s. 85-86.

²⁰⁹ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 42.

²¹⁰ Z angl. orig. „This generally reported that Doctor Dee and Sir Edward Kelley were so strangely as to finde a very large quantity of the Elixir in some part of Ruines Glastenbury-Abbey.“, in: ASHMOLE, Elias: *Theatrum Chemicum Britannicum* [online], 2007 [vid. 11. 3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=4hf2FX9peAMC&dq=ashmole&hl=cs&source=gbs_navlinks_s, s. 481.

²¹¹ WAITE, Arthur, E.: c.d., s. 18-19.

²¹² THOMPSON, C. J. S.: c.d., s. 145.

spolupracovali již v prosinci roku 1579, kdy v laboratoři prováděli transmutaci kovů za pomoci Kelleyho tinktury a kde měli vyrobit až 72 230 (jednotky chybí) zlata.²¹³

Kelley se oženil s Johanou Cooperovou, přesné datum nám není známo. První zmínka o sňatku je z 29. dubna 1583 v Deeho deníku.²¹⁴ Tímto sňatkem si Kelley vyženil dvě děti, a to dceru Alžbětu (*Westonii*), která se později stala slavnou renesanční básnířkou, a syna Jana Františka. Alžběta a Jan František byly děti prvního manžela Johany Cooperové, Francise Westona, ne Kelleyho, jak se někteří milně domnívají.²¹⁵ Kelley žádné vlastní děti neměl.

Po započetí spolupráce Johna Dee a Edwarda Kelleyho si mnoho lidí myslelo, že se seriózní vědec, matematik a astrolog Dee musel zbláznit, když komunikuje s anděly. Jeho pověst od té doby utržila několik nezahojitelných šrámů. Dee nadále spolupracoval s Kelleyem, i když si o něm párkrát do deníku zapsal, že je výbušný a má zkaženou povahu.²¹⁶

Tento zájem o nebeskou konverzaci mohl být jednou z příčin, proč Dee a Kelley opustili Anglii. Jak jsme se již dříve dozvěděli, Dee dostal od parlamentu zákaz tvořit královně Alžbětě horoskopy a komunikace s anděly se dala považovat za čin, který byl v rozporu se zákony zakazujícími čarodějnictví. V Anglii Deeho už tudíž nečekala žádná budoucnost. Toto se mi jeví, jako přijatelné vysvětlení, neboť pro ostatní důvody, jež vedly k odjezdu Johna Dee a Edwarda Kelleyho, není spolehlivých důkazů.

5.4 John Dee, Edward Kelley a vojvoda Albrecht Laski

Dne 18. května 1583 navštívil Johna Deeho a Edwarda Kelleyho polský vojvoda Albrecht Laski.²¹⁷ Jeho návštěva v Anglii vypadala zprvu diplomaticky. O Laskiho se zajímala také tajná služba. Nakonec se však ukázalo, že vojvoda Laski hledá pouze pár zručných alchymistů, kteří by jej zbavili jeho finančních potíží.²¹⁸ Dee a Kelley v té době uvažovali o vycestování ze země. Na Johna Deeho začala dopadat finanční tíseň, zřejmě z důvodu uvedeného výše a Kelleymu hrozilo zatčení za padělání peněz.²¹⁹ O tom kdy a zda se tohoto zločinu dopustil, můžeme pouze spekulovat. Nesmíme opomenout fakt, že tato cesta

²¹³ WAITE, Arthur, E.: c.d., s. 21-22.

²¹⁴ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 498.

²¹⁵ MARSHALL, Petr: c.d., s. 125.

²¹⁶ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 48.

²¹⁷ The Diaries of John Dee [online], FENTON, Edward (ed.), c.d., s. 85.

²¹⁸ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 501.

²¹⁹ The Diaries of John Dee [online], FENTON, Edward (ed.), c.d., s. 85.

obou alchymistů do Polska byla samozřejmě nápad andělů, za čímž vzhledem k vydanému zatykači za penězokazectví stála s určitostí iniciativa Edwarda Kelleyho.²²⁰

Ivan Sviták tuto událost vidí ze zcela jiného úhlu: „Toto představení bylo asi naaranžováno Walsinghamem, který se v Mortlaku osobně objevil před tím, než Laski přijel.“²²¹ Dee už nemohl na dvoře královny Alžběty sloužit jako dvorní astrolog a tak je možné, že byl zmocněn do funkce jakého si „odposlouchávacího zařízení“.

Vojvoda Laski se mimo jiné také účastnil andělských seancí, kde mu bylo předpovězeno, že se ujme polského trůnu, což se samozřejmě nikdy nestalo. Byl to jen způsob, jak z polského vojvody vytáhnout co nejvíce peněz.²²² Dle záznamu z deníku Johna Dee dostával služebně mladší Kelley dvakrát vyšší plat než Dee, zmiňuje se zde o 400 tolařech za rok.²²³ Čím Kelley vojvodu Laskiho uchvátil natolik, že mu byla vyplácena vyšší apanáž, než Deemu, nevíme.

Nabídku k odjezdu do Polska s Laskim přijali Dee a Kelley dne 21. září 1583 a oba alchymisté se vydali na cestu spolu se svými rodinami. Dee jistý čas váhal, zda se nevrátit zpět do Anglie, ale andělé mu předpověděli prohlídku jeho domu v Mortlaku, kde následně propukl požár. Tato událost se opravdu později vyplnila.²²⁴ Zde můžeme opět začít zvažovat Kelleyho podvodné schopnosti, coby média a jeho spojení s Anglií. Svými výroky, jež vydával za andělskou konverzaci, se snažil zřejmě udržet Deeho mimo Anglii.

Do Krakova, jakožto polské cílové destinace, přicestovali alchymisté v půli března roku 1584. John Dee se ubytoval v pronajatém domě na ulici Svatého Štěpána. Pronájem zde činil 30 pražských grošů ročně.²²⁵ Z Deeho vyplývá, že Kelley bydlel jinde než Dee, neboť podle všeho chodil k Deemu do domu pouze na návštěvu, což je zásadní rozdíl, neboť v Mortlaku byl Kelley členem domácnosti Johna Dee.²²⁶ Alchymisté, prozatím spíše spiritisté, v Krakově i nadále pokračovali v andělských seancích i spolu s vojvodou Laskim.

Situace v Evropě byla velmi vážná. Propukla další z epidemií moru. V roce 1584 se staly oběťmi i děti Johna Dee - Rowland, Madimia a Margaret.²²⁷ Dětská úmrtnost byla v té době velice vysoká. V Krakově se Dee s Kelleyem příliš dlouho nezdrželi a již v srpnu roku 1584 se vydali znovu na cestu, tentokrát do Prahy.

²²⁰ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 50.

²²¹ SVITÁK, Ivan: Kouzelník z Londýna – John Dee v Čechách, 1584-1589, Neprodejný samizdat ISIS, 1994, s. 4.

²²² CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 50.

²²³ Tamtéž, s. 51.

²²⁴ Tamtéž, s. 51.

²²⁵ Tamtéž, s. 54.

²²⁶ Tamtéž, s. 54.

²²⁷ Tamtéž, s. 55.

5.5 John Dee, Edward Kelley na dvoře císaře Rudolfa II.

Na cestu do Prahy vyrazili Dee a Kelley dne 1. srpna 1584. Po osmi dnech jízdy dorazili na Staroměstské náměstí a později byli ubytováni u Tadeáše Hájka z Hájku, dvorního lékaře císaře Rudolfa II. Tadeáš Hájek z Hájku měl na starosti prověřování alchymistů, kteří se ucházeli o místo u Rudolfa II., ne však vždy dokázal tyto osoby dobře a spolehlivě odhadnout.²²⁸

Cílem pražské mise byla audience u císaře. Rudolf II. obdržel od Deeho dopis, ve kterém stálo, že bude nápomocen „v čemkoli může být užitečný tak velkému císaři.“²²⁹ Neexistuje žádný přímý důkaz, že se alchymisté usadili v blízkosti císařského dvora se záměrem získávat informace pro špionážní síť sira Francise Walsinghama.

Díky španělskému vyslanci Guilénovi de San Clemente, se kterým si John Dee později pravidelně dopisoval,²³⁰ proběhla audience u císaře 3. září 1584. Dee byl o této události vyrozuměn takto: „Vznešenému a váženému mistru, mistru hodnému respektu: Jeho Milost potvrdila španělskému vyslanci, že přijme Vaši Výsost ve dvě hodiny odpoledne a vyslyší Vás. Jestliže se může Vaše Výsost dostavit v určenou hodinu, bude Vaše Výsost předvedena před Octavia Spinolu, komorníka a stájmistra Jeho císařské Milosti. Ten Vaši Výsost uvede k Jeho císařské Milosti. V ostatním se poroučím Vaši Výsosti s největší úctou.“²³¹

Císař si byl dobře vědom vzdělanosti a moudrosti Johna Dee, neboť osobní audience udílel jen velice zřídka. Na audienci k císaři se dostavil pouze John Dee, Edward Kelley nikoli. Na začátku tohoto setkání hovořil John Dee s císařem zejména o formalitách. Rudolf II. se zmínil, že je na něho Deeho kniha (*Monas Hieroglyphyca*) moc složitá a Dee hovořil o svém životě, vzdělání a cestách, jež podnikl.²³²

Audience probíhala z počátku dobře, dokud nepřišla řeč na anděly a na jejich proroctví, které zasílají císaři Rudolfovi II. Proroctví předané Deem císaři znělo: „Anděl boží se mi zjevil a káral Tě za Tvoje hříchy. Pokud mě vyslyšíš a uvěříš mi, budeš slavit úspěchy. Jestliže mne však nevyslyšíš, náš pán, Bůh, který stvořil nebesa a zemi (který Ti umožnil

²²⁸ CHOurová, Petra: c.d., s. 57.

²²⁹ Z angl. orig., in: FENTON, Edward: *The Diaries of John Dee, Charlbury, Day Books* 1998, ISBN 095322130X, s. 138. , in: CHOurová, Petra: *Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edward Kelley*, Praha, Libri 2010, ISBN 978-80-7277-456-2, s. 57.

²³⁰ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 266.

²³¹ Z angl. orig., in: FENTON, Edward: *The Diaries of John Dee, Charlbury, Day Books* 1998, ISBN 095322130X, s. 142. , in: CHOurová, Petra: *Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edward Kelley*, Praha, Libri 2010, ISBN 978-80-7277-456-2, s. 57.

²³² CHOurová, Petra: c.d., s. 58.

dýchat a daroval Ti duši), namíří svou nohu na Tvá prsa a skopne Tě střemhlav z trůnu. Pokud se zřekneš špatností a obrátíš se k Bohu, tvá pozice bude silnější, než kdy byla, a ďábel se stane Tvým zajatcem, přičemž já se domnívám, že tímto ďáblem není nikdo jiný než Turek. Toto poselství je od Boha. Nic nepředstírám, nejsem pokrytec, ani ambiciózní muž, nejsem ani blázen ani snílek. Pokud bych mluvil jinak, než jsem právě učinil, vzdávám se spásy.²³³

A tak se stalo, že toto bylo první, ale také poslední setkání Johna Dee s císařem Rudolfem. Zda John Dee splnil cíle, kterých chtěl tímto setkáním dosáhnout, není jisté. „Jejich mise (Deeho a Kelleyho) byla věštecká, a jako taková vysoce politická ale neměla jako primární cíl špionáž nebo alchymistické dobrodružství.“²³⁴

Rudolfa II. nezajímala boží sdělení, zvláště pak nemístná kritika jeho vlastní osoby. Zda urazili císaře andělé či prohnanost Edwarda Kelleyho, který se takto snažil odstranit z cesty svého staršího kolegu, můžeme jen spekulovat. Proč by se Kelley namáhal s urážkou Jeho císařské Milosti, když se již dříve mohl Deeho zbavit a nechat ho odjet zpět do Anglie. Avšak mohlo se jednat o velice promyšlený pokus, jak více zaměřit císařovu pozornost na problém turecké expanze a uvědomění si, že tato hrozba má obrovské rozměry, a že císařství nezbyvá mnoho financí ani času na pletení se do cizích válek. Tímto by byla plněna ona mise, na kterou oba alchymisty poslal do Čech sir Walsingham, jejímž cílem bylo udržet rakouské Habsburky od anglicko-španělského konfliktu co nejdále.

Dee byl posléze císařem doslova ignorován a i přes přímluvy rady Kurza, díky kterému získal na pražské universitě doktorát z medicíny,²³⁵ se s ním císař odmítl znovu setkat. V rozporu s deníkovými záznamy je tvrzení rakouského historika Josefa von Hammer-Purgsalla, jež se o císaři Rudolfovi vyjadřuje takto: „Byl zkušený v matematických i fyzikálních vědách, bloudil však v astrologii a alchymii... Obklopil se skutečnými učenými... ale také mágy, jako byl Angličan John Dee, v jehož vyvolávání duchů nakonec Rudolf skutečně uvěřil a sebe i jeho považoval za čaroděje jako tolik jiných, kteří v šestnáctém století věřili v nadpřirozené síly... John Dee sestavil císaři horoskop, podle kterého Rudolfovi nejbližší příbuzní usilují o jeho trůn i život.“²³⁶

Proč by se Dee nezmínil o úspěšně navázaném kontaktu s císařem a zapsal si do deníku jen nepřilíživé setkání, které mu zapříčinilo císařovu nepřízeň? To, že Rudolfův bratr Matyáš usiluje o císařovo sesazení z trůnu, bylo všem zcela jasné i bez horoskopu.

²³³ Z angl. orig., in: FENTON, Edward: The Diaries of John Dee, Charlbury, Day Books 1998, ISBN 095322130X, s. 143. , in: CHOUROVÁ, Petra: Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edvard Kelley, Praha, Libri 2010, ISBN 978-80-7277-456-2, s. 58.

²³⁴ SVITÁK, Ivan: Kouzelník z Londýna – John Dee v Čechách, c.d., s. 47.

²³⁵ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 267.

²³⁶ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 189.

„...nebylo třeba být jasnovidcem, aby se dospělo k poznání, že... Matyáš jen čeká na příležitost, aby hvězdopравce, alchymistu a spiritistu Rudolfa mohl zbavit svéprávnosti a stát se jeho nástupcem...“²³⁷ Cílem audience nebylo podpořit císařovu paranoii o nebezpečí hrozícímu mu ze strany jeho vlastní rodiny, cílem spíše bylo odvrátit jeho pozornost od dění na západě.

Edward Kelley brzy začal zastiňovat staršího kolegu Deeho, ať již vyšším platem nebo prováděním úspěšných transmutací. Tyto transmutace probíhaly v domě Tadeáše Hájka z Hájku, kde prý Hájkovi potomci objevili téměř 200 gramů zlata.²³⁸ O alchymistických pokusech Johna Dee v Českém království nám není nic známo.

Kelleyho pověst ho začala předcházet a byl na to lépe než jeho zastíněný kolega Dee. Na Deeho se pak přece jen usmálo štěstí a Rudolf II. se mu nabídl jako mecenáš. Dee tuto nabídku radostně přijal a požádal císařskou Milost o ochranný glejt k volnému pohybu v Českém království pro sebe, svou rodinu, služebné a veškerý majetek s platností jednoho roku.²³⁹ Není jisté, co přimělo císaře Rudolfa změnit názor na práci Johna Dee. Snad v jeho osobě spatřoval stále ještě část osoby seriózního vědce, kterou postupně zastiňovala touha po andělské rozpravě.

V lednu roku 1585 si Dee pronajal dům v Solné ulici za roční poplatek 70 tolarů.²⁴⁰ Díky opětovnému nedostatku financí se Dee a Kelley opět vydali za vojvodou Laskim do Krakova. Později v Polsku proběhla audience u krále Štěpána Báthoryho. Polského krále čekalo téměř na vlas stejné andělské proroctví jako Rudolfa II., také bez kladné odezvy a v červnu se oba alchymisté vrátili zpět do Prahy.²⁴¹

Po setkání s Johnem Dee a Edwardem Kelleyem toužil také obávaný papežský nuncius Germano Malaspina, avšak oba alchymisté se toho střetu děsili. Sešli se s ním až v březnu 1586 a zřejmě se měli opravdu čeho obávat. Malaspina z rozhovoru s Deem a Kelleyem usoudil, že se jedná spíše o rozpravu s ďáblem, než andělské seance, což ještě umocnil Edward Kelley, který v rozhovoru označil většinu kněží za líné a neřestné.²⁴² Nuncius Malaspina se poté vyjádřil k audienci s alchymisty ve smyslu, že ho Kelley natolik rozzuřil, že by jej nejraději vyhodil o okna.²⁴³ Jasnou představu o vztazích mezi Deem, císařem

²³⁷ SCHREIBER, Hermann: c.d., s. 190.

²³⁸ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 502.

²³⁹ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 61.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 62.

²⁴¹ Tamtéž, s. 63.

²⁴² Tamtéž, s. 64-65.

²⁴³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 502.

Rudolfem a papežským nunciem Malaspinem zastává Vladimír Karpenko: „Jeho (Deeho) snahy o navázání užšího vztahu s císařem však zůstaly bez úspěchu, na čemž měli svůj podíl papežští nunciové Malaspina a Sega, kteří hodlali D. předat inkvizici jako kacíře a čaroděje.“²⁴⁴

Dne 9. dubna 1586 dostali alchymisté varování od andělů a bylo jim sděleno, že se mají zbavit všech důkazů o svých seancích, včetně knih a dalších magických předmětů. O dvacet dní později jim andělské hlasy všechny spálené předměty vrátili.²⁴⁵ Je možné, že Kelley chtěl tímto činem poukázat na hrozbu, jež se snášela na jejich hlavy či dokázat moc andělů.

Další papežský nuncius Filippo Sega se zmiňuje o Deem a Kelleyem jako o kacířích a v této době se také poprvé objevuje podezření ze špionáže. „Je nepochybné, že intrik znalí rádcové našeptávali podezřívavému císaři Rudolfovi II., že John Dee a Edward Kelley jsou anglickými špiony... Takové obvinění bylo nesmírně nebezpečné a celá kampaň nakonec vyvrcholila v červnu 1586 vypovězením Johna Deea z Čech.“²⁴⁶

Václav Březan o tom hovoří následovně: „4. juna Johannes Dee, muž učený, byv s manželkou a dítkami a tovaryši svými vypověděn od císaře z Čech jedním legáta papežského, do Němec k Erfurtu táhnuti míniv, dostal se do Loun, odtud k Anaberku, nazejtří pak přece dále do Němec. Ale když v Erfurtu v nebezpečnosti byl, do Rothy dostal se mezi lutheriány, když fedruňka a lásky u Římanů nemohl užiti. Příčina vypovědění bylo nějaké promluvení u císaře, jakož by černokněžníkem byl, mēv k tomu proti sobě velikého nepřítele pana Jiřího z Lobkovic, nejvyššího hofmistra.“²⁴⁷

Z této zprávy nevyplývá, že byl vykázán z Čech i Edward Kelley, ale bylo tomu tak, což potvrzuje i Julian Paulus: „Nejpozději od dubna 1586 usiloval papežský nuncius Malaspina o to, aby byli oba vyhoštěni pro podezření z hereze a špionáže ve prospěch Anglie.“²⁴⁸ Šlo zřejmě o kombinaci nenávisti k protestantské královně Alžbětě I. a k alchymii, jako takové, ze strany katolické církve.

Vladimír Karpenko zastává stanovisko, že alchymisté byli vyhoštěni pro podezření z nekromancie.²⁴⁹ Ať už šlo o špionáž, nekromancii či urážku nuncia Malaspina a Segy, jedno je jisté - papežská kurie měla císaře Rudolfa v hrsti. S oběma vyhnanci byl i nadále v kontaktu

²⁴⁴ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 83.

²⁴⁵ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 65.

²⁴⁶ TOUFAR, Pavel: Deváté setkání s tajemstvím: Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor, Třebíč, Akcent 2006, ISBN 80-7268-373-X, s. 54.

²⁴⁷ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 329-332.

²⁴⁸ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 149.

²⁴⁹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 503.

Vilém z Rožmberka, který se přimlouval za osud obou alchymistů u císaře, avšak neuspěl. Až 8. srpna 1586 dostal Vilém z Rožmberka povolení povolat Deeho a Kelleyho zpět do Čech na své panství.²⁵⁰

5.6 John Dee a Edward Kelley ve službách Viléma z Rožmberka

Příjezd Johna Dee a Edwarda Kelleyho na Třeboňské panství se uskutečnil 14. září 1586.²⁵¹ „Angličané obývali celé jihozápadní křídlo „*hořejšího*“ zámku, přičemž Kelleymu náleželo první patro, Deeovi patro druhé a přízemí bylo přisouzeno služebnictvu.“²⁵² Díky přijetí alchymistů na svém sídle v Třeboni se začala přiostrřovat situace mezi Vilémem z Rožmberka a císařem Rudolfem II. „Jan Dee byl na Třeboni. 25. septembris - ten učený člověk Dee byl na Třeboni v ochraně pana vladaře, a tak se tomu rozumí, že i ta příčina byla, proč císaře proti panu vladařovi popudili.“²⁵³ Zda příčina přiostrřujících se vztahů mezi Vilémem z Rožmberka tkvěla v církevních či alchymistických záležitostech, nám není zcela jasné.

Edward Kelley a John Dee se v Třeboni začali naplno věnovat alchymistické práci. Vzhledem k nepříznivé finanční situaci knížete se můžeme domnívat, že Vilém z Rožmberka nesvěřil Třeboňské panství do rukou obou alchymistů, spíše pouze Kelleymu a na oplátku od něho požadoval jisté výsledky jeho práce. „Dokládá to například zápis v Deeově deníku, kde u 8. února 1588 najdeme autorovu poznámku, že ho zve Kelley do své laboratoře.“²⁵⁴

Mladší a méně zkušený Kelley byl lépe platově hodnocen a měl vlastní prostor pro laborování. O financích, odměnách či platu alchymistů v době pobytu na Rožmberském panství se nedochovaly žádné záznamy, avšak víme, že „7. března od něho například přijali 3 300 tolarů.“²⁵⁵ Tím někým samozřejmě není nikdo jiný, než Vilém z Rožmberka.

Finanční situace rožmberského vladaře nebyla příliš příznivá a pozitivnějších obrátek nabrala po 2. březnu 1588, kdy císař Rudolf II. podepsal smlouvu o skupování poloviny rožmberské rudy v Jáchymovských horách na následujících šest let.²⁵⁶ Nad anglickými alchymisty se začaly stahovat mraky. Edward Kelley sklízel větší ovace, než jeho starší kolega John Dee. Dee nezískal u Viléma z Rožmberka přílišnou oblibu, neboť Viléma více než andělské rozhovory zajímala transmutace kovů a sní spojená vidina bohatství a Kelleyem

²⁵⁰ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 69.

²⁵¹ Tamtéž, s. 70.

²⁵² Tamtéž, s. 70.

²⁵³ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 334.

²⁵⁴ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 71.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 78.

²⁵⁶ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 343.

vyráběné elixíry. „Kelley udržoval s Vilémem pravidelný styk a dostával od něho tisíce dukátů, z nichž jen malou část ponechával Johnu Dee.“²⁵⁷

Kelley spravoval finance, o jeho transmutacích se mluvilo i v zahraničí, zejména v Rusku a Anglii. Toto všechno se odráželo i ve vztahu k Vilémovi z Rožmberka, který Kelleymu věnoval statky Libeň a Nová Libeň spolu s dalšími devíti vesnicemi (Obora, Petrov, Hodkovice, Olešek, Bohulibý, Třepšín, Okrouhlo, Kamenná Vrata, Zahořany). Hodnota majetku šplhala přes 34 000 kop grošů míšeňských.²⁵⁸ Kelley si dále pořídil několik domů v Jílovém a dva domy na Novém Městě pražském. Citujme zápis El. Günthera z Paměti královského horního města Jílového a jeho Zlatých dolů: „Nějaký Angliečan skoupil v městě 12 domů, pivovar, též mlýn a prováděl zde monopol na újmu a kažení měšťanů.“²⁵⁹

Dále je nutno podotknout, že v době pobytu alchymistů na Třeboňském zámku docházelo k mnoha mezinárodním návštěvám. Hosté za učenci přijížděli z Anglie, Francie, Polska, Itálie, ale i z Ruska. „Někteří z nich pravděpodobně pracovali pro špionážní síť nejbližšího rádce královny Alžběty sira Francise Walsinghama a přes Krakov dodávali zprávy o postoji středoevropských Habsburků k narůstajícímu španělsko-anglickému konfliktu.“²⁶⁰ Jedním z takovýchto návštěvníků Třeboně byl i anglický dvořan Edward Dyer, který přijel na Rožmberské panství 20. července 1588 za účelem prozkoumání práce Edwarda Kelleyho.²⁶¹ I polský vojvoda Laski přijel několikrát do Třeboně, aby se podíval na práci alchymistů.²⁶²

John Dee i přes nedostatek přízně ze strany Viléma z Rožmberka pojmenoval svého nově narozeného syna *Theodorus Trebonianus*, neboli *Theodor Třeboňský*.²⁶³ V panství Rožmberském nacházel zalíbení, ale nakonec se přece jen rozhodl odjet. Pánek o tom zmiňuje takto: „Když mezi doktorem Dee a jeho ctižádostivým pomocníkem propukla na podzim 1588 vážná rozepře a Dee požádal o propuštění, Rožmberk mu nebránil.“²⁶⁴

Dne 11. března 1589 se John Dee vydal zpět do Anglie, aby se vrátil do služeb královny Alžběty.²⁶⁵ Po odjezdu Johna Dee se Kelleymu dostalo přízně císaře Rudolfa II., který si Kelleyho vyžádal dopisem u Viléma z Rožmberka roku 1589. Rudolf II. v dopise žádá Viléma o uvolnění alchymisty Kelleyho z laborování v Třeboni, jelikož potřebuje

²⁵⁷ PÁNEK, Jaroslav: Vilém z Rožmberka, Praha, Brána 1998, ISBN 80-85946-86-6, s. 272.

²⁵⁸ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 83.

²⁵⁹ Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, ČIHÁK, Václav (ed.), c.d., s. 155.

²⁶⁰ PÁNEK, Jaroslav: c.d., s. 272.

²⁶¹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 504.

²⁶² EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 263.

²⁶³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 503.

²⁶⁴ PÁNEK, Jaroslav: c.d., s. 273.

²⁶⁵ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 62.

dohlédnout na jistou věc. Situace prý byla velice mimořádná a žádala si neodkladnou pomoc.²⁶⁶

Pro Edwarda Kelleyho byl pobyt v panství Viléma z Rožmberka více než přínosným, jak po stránce majetkové, tak po stránce finanční. „Kelley si dovedl naklonit pána z Rožmberka tak, že mu docela důvěřoval a ve třech letech na něm vylákal a s ním utratil víc jak 300 000 zlatých.“²⁶⁷

5.7 Edward Kelley ve službách císaře Rudolfa II.

Kelley se stal alchymistou císařského dvora a byl za své služby císaři povýšen do šlechtického stavu a pasován na rytíře z Imany, Rakouska a Římsko-německé říše. Kelley dostal k rytířskému titulu také erb vyobrazující lva stojícího na zadních nohách.²⁶⁸ K predikátu de Imany získal dne 21. srpna 1589 inkolát k dědičnému držení majetku. „...Edwarda Kelley, rozeného Englezara rodu a domu rytířského řečeného Imaimi v hrabství Conaghaku z království Irlangského na milostivou přímluvu jeho milosti císařské, jakožto krále českého, a na snažnou žádost jeho a přímluvy mnohé za obyvatele království tohoto českého přijíti jsou ráčili...“²⁶⁹ Takto hovoří o udělení inkolátu zápis ze zemského sněmu. K témuž datu se váže zápis Václava Březana: „21. augusti páni ouředníci přijali od pana Edwarda Kellea list jeho, revers ke dskám s uznáním osobním, když přijat byl do země.“²⁷⁰ Můžeme se jen domnívat, co vedlo císaře k tak rychlému obratu v otázce pobytu Edwarda Kelleyho v Čechách.

I v tomto roce najdeme zmínky o vztahu Edwarda Kelleyho k britské tajné službě. Anglický agent Parkins odhalil Kelleymu v Praze plán spiknutí proti Jejímu Veličenstvu královně Alžbětě. Šlo zřejmě o dvojtého agenta, který se později v korespondenci siru Walsinghamovi o Kelleym zmínil jako o člověku zlých úmyslů.²⁷¹ Tento akt mohl znamenat pokus o prověření Kelleyho loajality k anglické královně.

Kelley se toužil, po dlouhých devíti letech strávených v Čechách a Polsku, vrátit do své vlasti, ale již tyto plány nestihl uskutečnit. I sama královna Alžběta dychtila po návratu tohoto slavného mága zpět do Anglie. Jeho pověst úspěšného alchymisty se donesla až ke

²⁶⁶ EVANS, Robert, J. W.: c.d., s. 270.

²⁶⁷ Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, ČIHÁK, Václav (ed.), c.d., s. 155.

²⁶⁸ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 86.

²⁶⁹ Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. VII., Praha, Výbor zemského království českého 1891, ISBN, s. 412.

²⁷⁰ BŘEZAN, Václav: c.d., s. 355.

²⁷¹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 507.

královně, která doufala, že by díky Kelleyho návratu získala dostatek financí na podporu anglického loďstva.²⁷² Královna by tímto krokem spíše trčila, než získala. „...v drtivé většině případů množství údajně transmutovaného zlata nestačilo pokrýt ani náklady spojené s vydržováním alchymisty.“²⁷³ Což vysvětluje, proč se jak mecenáši, tak alchymisté potýkali s neuvěřitelnými dluhy. Pomineme-li fakt, že je z fyzikálního hlediska transmutace zcela nemožná.

Po strmém vzestupu následoval pád. Při porovnání výdajů císařské pokladnice s výsledky práce na kameni mudrců byl Kelley obviněn z podvodu a v dubnu roku 1591 byl vydán zatykač.²⁷⁴ Již 30. dubna královská garda prohledala Kelleyho dům na Dobyčím trhu, avšak nenalezla jej tam.²⁷⁵

Zbylí členové domácnosti zůstali v domácím vězení. Dne 2. května byl císařem vydán mandát, nařizující pomoc při Kelleyho dopadení. „Věrní milí. Věděti vám milostivě dáváme, že z obzvláštního poručení našeho císařského slovutný Gregor Bönl, dvorský kvartýrmistr náš, věrný milý, s též profousem našim dvorským a některými jinými, k němu přidányi osobami do Soběslavi pro Edouardi Kielio, Engelendra, vězně, kterýž sem na Hrad Pražský přivezen, a dopraven býti má, se vypravuje...“²⁷⁶ „Po celé Evropě se vynořily pověsti o pravých důvodech Rudolfova jednání, jimiž měla být mimo jiné urážka majestátu, špionáž, zrada i krádež.“²⁷⁷

Kelley byl vězněn do října roku 1593 na Křivoklátě, bez toho aniž by proběhl soud.²⁷⁸ Kelleyho rodina byla kvůli jeho uvěznění v zoufalé finanční situaci, některé statky jim byly dočasně zabaveny, zastavila se těžba zlata v Kelleyho dolech a pobírání důchodů, čímž Kelleyho dluhy rostly. Kelleyho žena, Johana, prosila císaře o milost. Důvod byl prostý, krom obživy rodiny byl pobyt ve vězení zpoplatněn na 3 kopy grošů týdně, na což Johana neměla peníze.²⁷⁹ Kelley se pokusil o útěk a při následném pádu z hradeb Křivoklátu si roztříštil nohu, po amputaci končetiny byl nucen chodit s dřevěnou protézou. Po propuštění z vězení

²⁷² Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 508.

²⁷³ Tamtéž, s. 508.

²⁷⁴ CHOUIROVÁ, Petra: c.d., s. 88-89.

²⁷⁵ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 510.

²⁷⁶ Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2, Mandát nařizující pomoc při dopadení Edwarda Kelleyho, 2. 5. 1591.

²⁷⁷ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 149.

²⁷⁸ CHOUIROVÁ, Petra: c.d., s. 88.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 91.

byly Kelleymu všechny zabavené statky vráceny.²⁸⁰ Zajímavé je, že propuštění nařídil sám císař a opět přijal Kelleyho zpět do svých služeb.

„Ani Kelleyho osudy po propuštění z vězení na podzim 1593 nezůstaly mimo pozornost anglické tajné služby, která ho i nadále sledovala.“²⁸¹ Avšak ani po propuštění z vězení se Kelleyho finanční situace nelepšila, a tak započal prodávat domy a pozemky. Několik nemovitostí prodal své švagrové Ludmile Kelleyové. Zde máme jednu ze smluv: „Já Edwardus Kelleus z Imany, rytíř zlaté ostruhy a na Nové Libni a Libři, římského císaře jeho milosti rada známou činím tímto listem obecně přede všemi a zvláště, kdež jej slyšeti náleží, že dobrovolně s dobrým mým rozmyslem a jistým vědomím slovutné Lidmile Kelleové, manželce urozeného pána Tomáše Kellea z Imany bratra svého manželce, dědicům a budoucím jejím, i tomu každému, kdožby tento list handfestní sobě s dobrou vůlí od nich odevzdaný měl, dva dvory selské a jednu chalupu ve vsi Hodkovicích ... a to za jeden tisíc kop grošů českých, peněz hotových, mně zcela a z ouplna zaplacených.“²⁸²

V listopadu roku 1596 došlo k potyčce a následnému souboji, mezi Kelleyem a jeho protivníkem Humlerem²⁸³ (jindy uváděno Jiřím Hunklerem),²⁸⁴ císařským radou (služebníkem), kterého probodl a usmrtil v hospodě (laboratoři). Toto tvrzení můžeme považovat za zcela nepravdivé, když byl proti soubojům vydán mandát.²⁸⁵

Toto tvrzení podporuje výčet variant možného souboje a výčet Kelleyho dluhů z let 1594-1596. „Císařův zástupce jménem Winkelmann jej několikrát vyslechl (míněno Kelleyho), aby mohl vypracovat co nejpřesnější soupis alchymistových pasiv. V onom výčtu se objevilo i 15 000 kop míšeňských, na které si dělal nárok Rudolf, Kelley však popíral, že by si někdy takovou částku od jeho milosti půjčil.“²⁸⁶ Takže víme, že Kelleyho druhé uvěznění souviselo opět s jeho nemalými dluhy.

Zde je výčet některých dluhů s daty vyhotovení dlužních úpisů: Jan Fridrich Hofman – 3 380 tolarů a 70 krejcarů (2. ledna 1595), Blažej Stav – 1 100 kop (15. prosince 1594).²⁸⁷ Tyto dluhy ovšem nebyly jediné a tak byl Kelleyho majetek nenávratně zabaven a rozprodán, a to včetně pozemků, vybavení a dokonce i šatstva. Kelley byl opět uvězněn, tentokrát ve

²⁸⁰ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 91.

²⁸¹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 517.

²⁸² Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21. Smlouva na prodej nemovitostí ve vsi Hodkovicích.

²⁸³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 213.

²⁸⁴ Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, ČIHÁK, Václav (ed.), c.d., s. 155.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 155.

²⁸⁶ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 93.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 93-94.

vezení pro dlužníky v Mostu na hradě Hněvín. Získaná hodnota rozprodaného majetku ze statků Libeň a Libeř činila 22 000 kop míšeňských,²⁸⁸ což ani zdaleka neodpovídalo reálné hodnotě a zdaleka tímto činem nebyly uhrazeny všechny jeho dluhy.

Na Kelleyho se vztahovalo i použití práva útrpného. Alchymista byl mučen a neví se, zda podal nějaké informace, které by mohly vést k jeho propuštění.²⁸⁹ Za Kelleyho propuštění se ve jménu anglické královny přimlouval také Thomas Southwell, ale byl císařem ujistěn, že Kelley pobývá ve vězení z opravdu závažných důvodů.²⁹⁰ Tyto závažné důvody můžeme považovat za pokus o prozrazení tajemství transmutace.

Kelley v listopadu 1597 při pokusu o útěk vylomil mříže a spustil se z hradeb Hněvína. Při pádu z okna došlo k zlomenině druhé nohy. Příčina a rok jeho smrti jsou neznámé, nejčastěji se historikové přiklání k sebevraždě za použití jedu.²⁹¹ Popis neblahého osudu Edwarda Kelleyho nalezneme v díle Miloše Kratochvíla *Čas hvězd a mandragor*.²⁹² Po Edwardu Kelleyem zbyly rodině pouze dluhy a pověst pošramocená okradáním císařské pokladny. Jeho žena Johana se spolu s dětmi odstěhovala natrvalo zpět do Prahy, kde našla azyl u Jindřicha z Písnice.²⁹³

Edward Kelley je mimo jiné autorem díla *Una Cum Theatro Astronomiae Terrestri* a traktátu *Astronomia*, jež měl sepsat ve vězení. V *Astronomii* se zabývá teoretickým výkladem a neopomíná zde ani historii, od Adama přes Aristotela k Paracelsovi. V druhém díle *Una Cum Theatro Astronomiae Terrestri* popisuje vlastnosti kovů, jež úzce souvisí s výrobou kamene mudrců.²⁹⁴

5.8 John Dee - návrat do Anglie

Cesty Edwarda Kelleyho a Johna Dee se nenávratně rozešly. John Dee se vydal na cestu zpět do Anglie 16. února 1589, z Čech ale odcestoval až 11. března. Dee se ještě na krátký čas zastavil v Praze a pak odcestoval přes Norimberk do Brém. Na cestě ho strážilo čtyřiatvacet vojáků, neb mu díky jeho cennému nákladu hrozilo přepadení ze strany banditů. V Brémách se Dee zdržel až do podzimu 1589 a pronajal si zde dům.²⁹⁵

²⁸⁸ Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, ČIHÁK, Václav (ed.), c.d., s. 189.

²⁸⁹ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 512.

²⁹⁰ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 513-514.

²⁹¹ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 101.

²⁹² KRATOCHVÍL, M., V.: c.d., s. 75-76.

²⁹³ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 101.

²⁹⁴ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 522-523.

²⁹⁵ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 104.

Do Anglie se mág navrátil až 22. listopadu 1589.²⁹⁶ Jeho přijetí zpět u dvora neprobíhalo dle očekávání, a tak se Dee odebral do Mortlaku, kde bydlel u svého švagra Nicholase Fromonda. Stal se paradoxně nájemníkem ve svém vlastním domě.²⁹⁷ „Deeova finanční situace rozhodně nebyla ideální, byl nucen například vypůjčit si 10 liber ve zlatě od Tomáše Kelleyho, který mu obnos zaslal v maďarských dukátech.“²⁹⁸ Situace se po čase zlepšila. Kontaktů u dvora přibývalo, Deeho rozkradená osobní knihovna se pomalu vracela do původního stavu a dům v Mortlaku byl navrácen do Deeho rukou.²⁹⁹

Dne 22. listopadu 1592 se u Deeho objevili královští komisaři, Wolly a Georges, kteří měli podat zprávu královně Alžbětě o Deeho práci. Vizitace proběhla úspěšně, díky čemuž získal Dee finanční prostředky pro svou práci. „Právě při vizitaci vizitaci královských komisařů poprvé představil přehled svého díla a svého života s názvem *Compedious Rehearsal*. Líčí zde své úmysly, spolupráci s Alžbětou, veškeré milosti, kterých se mu od ní dostalo, platy, půjčky i dárky, otevírá zde zkrátka svou duši v největší možné míře, jen aby mu bylo uvěřeno a byl konečně očištěn.“ Zmiňuje se zde také, že sloužil pěti císařům a jeho roční plat se pohyboval od 500 do 3000 tolarů.³⁰⁰

Roku 1595 dostal Dee místo představeného na koleji v Manchesteru.³⁰¹ Navzdý tak zanikl jeho sen o práci ve výzkumném institutu ve Winchesteru. Jako představeného farnosti ho čekala vesměs podřadná práce, která mu však zabrala mnoho času, což se odrazilo i na útlumu jeho vlastního bádání. Kvůli nařčení z provádění satanistických rituálů byl roku 1605 odvolán z funkce.³⁰²

Po návratu do Londýna se opět začal věnovat alchymii a andělským rozhovorům, kdy jako médium použil Barthilmewa Hickmana, se kterým spolupracoval již dříve.³⁰³ Po smrti Alžběty I. v roce 1603 se Dee pokusil o spolupráci s jejím synovcem a nástupcem Jakubem I.³⁰⁴ Jeho rehabilitace o životě, práci a vydaných dílech však byla ze strany Jakuba I. odmítnuta. Je nepochopitelné proč tomu tak bylo. Je známo, že se anglický král, stejně jako Rudolf II., zajímal o studium okultních nauk, o mechaniku a dále také o spiritismus.³⁰⁵ John Dee zemřel v Londýně roku 1609, pohřben byl v Mortlaku.³⁰⁶

²⁹⁶ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 105.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 106

²⁹⁸ Tamtéž, s. 106.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 106.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 107.

³⁰¹ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 83.

³⁰² CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 108.

³⁰³ Tamtéž, s. 108.

³⁰⁴ Obr. 11.

³⁰⁵ EVANS, Robert, J. W.: Rudolf II. a jeho svět:c.d., s. 107.

³⁰⁶ CHOUROVÁ, Petra: c.d., s. 109.

Deemu je připisováno možné vlastnictví Voynichova nerozluštitelného alchymistického manuskriptu.³⁰⁷ Digitální podoba Voynichova manuskriptu je k vidění na stránkách university Yale.³⁰⁸ Jde o pergamenový kodex o 116 foliích objevený v roce 1912 Wilfridem Michaelem Voynichem.³⁰⁹ Tento rukopis je psán šifrovaným písmem a dodnes se nikomu nepodařilo jeho rozluštění. Voynichův manuskript obsahuje sekci bylin, kosmologickou a astronomickou sekci, biologickou a balneologickou sekci, farmaceutickou sekci a sekci receptů. Hlavním vlastníkem rukopisu se pak stal císař Rudolf II., který jej koupil od neznámé osoby za 600 dukátů.³¹⁰

³⁰⁷ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 300.

³⁰⁸ pozn.: Universita Yale: Voynichův manuskript [online], [vid. 12. 2. 2013], dostupné z: <http://brbl-dl.library.yale.edu/vufind/Record/3519597> .

³⁰⁹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 297.

³¹⁰ Tamtéž, s. 297-300.

6 Cornelius Jacobszoon Drebbel

Třetím a poslední alchymistou, jenž spojuje alžbětinskou Anglii s rudolfinskou Prahou je nizozemský alchymista Cornelius Jacobszoon Drebbel. Dostalo se mu pouze základního vzdělání, učil se mědirytcem.³¹¹ Ve svém rodném Alkmaru publikoval mapy, později se začal živit jako vynálezce a roku 1598 mu bylo patentováno *perpetuum mobile*, spolu s hodinami a pumpou,³¹² stroj odporující termodynamickým zákonům. Dopis Daniela Antoniniho uvádí, „...že anglický král vlastní perpetuum mobile, v němž se jistá kapalina pohybuje ve skleněné trubce tak, že se její hladina zvedá a klesá podobně jako mořský při přílivu a odlivu.“³¹³

V roce 1605 se přestěhoval z Nizozemí do Anglie a usadil se v Londýně v Elthamském paláci.³¹⁴ Je také známým vynálezcem termostatu a ponorky, ve které urazil v Temži celé dvě míle.³¹⁵ Tato ponorka byla postavena ze dřeva a promaštěné kůže, poháněli ji čtyři veslaři a plula v hloubce pěti metrů. Veslařům umožňovalo dýchat zahřívání ledku, čímž vznikala kyselina.³¹⁶ V říjnu 1610 přijel Drebbel na výslovné přání císaře Rudolfa do Prahy, kde se zdržel dva roky.

Drebbel měl v Praze pracovat na výrobě *perpetuum mobile* pro císaře a pro Pražskou mincovnu, kde se zabýval tvorbou zlaté slitiny.³¹⁷ Purš a Karpenko uvádí, že byl Drebbel v Praze uvězněn, ale prameny se neshodují v tom, zda se tak stalo před nebo po císařově smrti.³¹⁸ Jisté je jedno. „Rudolf II. mu zůstal za jeho služby – jako tolika dalším – dlužen a tato pohledávka snad spolu s jinými byla uplatňována u České komory ještě v následujících letech.“³¹⁹

Po návratu do Anglie se Drebbel zabýval konstrukcí ponorky, optických přístrojů a službě u námořnictva. Jeho jedinými dvěma alchymistickými spisy jsou: *Ein kurzer Tractat von der Natur der Elementen* a *De quinta essentia tractatus*.³²⁰ Z Drebbelova učení vycházel později i Jan Ámos Komenský ve své zprávě *De Arte Spontanei Motus duem Perpetuum*

³¹¹ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 92.

³¹² VAN BERKEL, Klaas – VAN HADEN, Albert: The History of Science in the Netherlands: Survey, Themes and Reference [online], [vid. 22. 2. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=IjwjTsRu6AMC&printsec=frontcover&dq=The+History+of+Science+in+the+Netherlands:+Survey,+Themes+and+Reference&hl=cs&sa=X&ei=ld5OUbLTMrT74QTeuYDABg&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>, s. 441.

³¹³ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 633.

³¹⁴ VAN BERKEL, Klaas – VAN HADEN, Albert: c.d., s. 441.

³¹⁵ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 92.

³¹⁶ MARSHALL, Petr: c.d., s. 184.

³¹⁷ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 626.

³¹⁸ Tamtéž, s. 626.

³¹⁹ Tamtéž, s. 628.

³²⁰ Tamtéž, s. 629.

vocant, neboli *O umění samovolného pohybu*, avšak při následné rekonstrukci nebyl přístroj uveden v pohyb.³²¹ Z postav Drebbela a císaře Rudolfa čerpal inspiraci dramatik a básník William Shakespeare, který jejich osudy promítl do postav vévody Prosera a jeho sluhy Ariela ve hře *Bouře*.³²²

³²¹ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 638.

³²² Tamtéž, s. 644-645.

7 Simon Forman

Simon Forman je šarlatán satirizovaný Benem Johnsonem v knize *Alchymista*, známý alchymista, astrolog a kouzelník působící v alžbětinské Anglii.³²³ Simon Forman se narodil roku 1552 ve Wiltshire. Formanovi se v mládí dostalo pouze nízkého vzdělání, ačkoli určité znalosti nabyl v Oxfordu,³²⁴ kde trávil čas hraním si na děkany či profesory. Ve volných chvílích praktikoval medicínu, studoval astronomii, astrologii, magii a alchymii.³²⁵

V roce 1591 se přestěhoval do Londýna, kde založil velmi populární astrologickou praxi a stal se tak samozvaným škůdcem londýnské lékařské fakulty. Simon Forman se sám prezentoval jako astrolog-lékař. Avšak licence k praktikování lékařství (oficiální pověřovací listiny) mu byla poskytnuta až v roce 1603 v Cambridgi.³²⁶

Simon Forman tvrdil, že astrologie je běžným nástrojem medicíny a s její pomocí lze určit všechny lékařské diagnózy a následné postupy léčby. Jeho lékařské znalosti mu prý byly vloženy božím zásahem a znalostí astrologii se snažil dosáhnout a uspět v nich svým vlastním přičiněním.³²⁷ Forman o sobě tvrdil, že je „Bůh mezi muži“ a je „zrozen k poznání umění se schopností, učinit jej perfektním“. Proto se stal autorem mnoha rozličných pojednání. Okolo roku 1606 začal psát o kameni mudrců. Toto dílo mělo zachovat jeho znalosti alchymie pro další generace, ale Forman po čase zjistil, že se při své práci neubírá správným směrem a práci na pojednání ukončil.³²⁸

Simon Forman se zabýval překladem prací připisovaných Hermu Trismegistovi, avšak tuto práci také nedokončil. Jakkoli mohl být Simon Forman inspirující pro ostatní alchymisty, jeho snaha selhala na vytvoření souvislého textu, který by obsahoval myšlenky o kameni mudrců a na snaze prokázat spojení mezi astrologií a lékařstvím.³²⁹

Formanova snaha odhalit tajemství kamene mudrců ztroskotala ve dvou fázích. V první fázi, která probíhala v 80. letech 16. století, přeložil Simon Forman více než sto alchymistických textů. Jeho zájem se netýkal pouze tištěných publikací, ale také rukopisů. Druhá fáze Formanova neúspěchu spočívala v sestavení tří alchymistických knih. Formanova

³²³ THOMPSON, C. J. S.: c.d., s. 199.

³²⁴ Tamtéž, s. 199.

³²⁵ NEWMAN, William, R.: *Secrets of Nature: astrology and alchemy in early modern Europe* [online], [vid. 22. 4. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=CMuJGpztRFMC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, s. 345.

³²⁶ Tamtéž, s. 345.

³²⁷ Tamtéž, s. 345.

³²⁸ Tamtéž, s. 345.

³²⁹ Tamtéž, s. 345.

první kniha se datuje do roku 1597, kdy začal slučovat a reorganizovat svoje poznámky k dílu *Principy filosofie*. Souhrn svých poznatků koncipoval jako celek. Mezi lety 1607-1609 sestavil ještě větší alchymistické dílo *Z lékařských drog*, kam zahrnul mnoho poznatků z díla předchozího. Třetí, nejkratší sestavená kniha, neměla název a rok jejího vzniku nám není znám. Výstupy v třetí knize vedly k vyhotovování a principům, a její kapitoly byly děleny vlastními nadpisy.³³⁰

Forman nikdy nedal své rukopisy do tisku. Když sepisoval své texty, založil astrologickou praxi, při níž několikrát denně konzultoval různé případy. Mnoho otázek, na které při svých konzultacích odpovídal, se týkalo právě medicíny.³³¹ Formanovi osobní poznámky byly více, než pouhé čmáranice a jeho medicína byla více, než pouhým mastičkářstvím. Simon Forman viděl sám sebe jako kouzelníka předurčeného samotným Bohem k prokazování těchto znalostí. Znalostí, které ostatní neměli.³³²

Početné alchymistické traktáty dokazují, že se Simon Forman v 80. letech 16. století pokoušel o alchymistické experimenty, i když neúspěšně.³³³ Když byl Simon Forman poprvé roku 1593 viděn před fakultou medicíny v Londýně, tvrdil, že vyléčil 23 lidí sirupem extrahovaným z růží a pelyňku. Dále se v prosinci roku 1594 podílel na proceduře destilace tak zvaného „živého stříbra“ (rtuti). V dubnu následujícího roku si poznamenal výrobu sirupu z fialek.³³⁴ Za své opakované výstupy před medicínskou fakultou skončil několikrát ve vězení.³³⁵

Jako mnoho mágů, si Forman pravidelně zaznamenával své sny, ve kterých mu jeho nejmenovaný přítel předával kámen mudrců v tekuté formě. Avšak před tím, než Forman stačil najít nějakou nádobu k uchování elixíru, mu elixír protekl mezi prsty.³³⁶ V listopadu roku 1598 zaznamenal Forman vzestup, když úspěšně vytvořil slitinu rtuti a zlata, stříbra, poté železa a „*cako*“. Provedl několik operací a vytvořenou látku poté uschoval. Dochované poznámky dokazují, že Simon Forman destiloval bylinné preparáty a prováděl alchymistické experimenty. Formanova alchymie tvořila základ jeho medicíny.³³⁷

William Lilly o něm říkával, že podvádí dámy a ostatní ženy předstíráním schopností a zaříkáváním formulí, a nabádá je k pohřbení svých manželů vyhlídkami na lepší partie.³³⁸

³³⁰ NEWMAN, William, R.: c.d., s. 346.

³³¹ Tamtéž, s. 346.

³³² Tamtéž, s. 346.

³³³ Tamtéž, s. 346.

³³⁴ Tamtéž, s. 347.

³³⁵ THOMPSON, C. J. S.: c.d., s. 199.

³³⁶ NEWMAN, William, R.: c.d., s. 347.

³³⁷ Tamtéž, s. 347.

³³⁸ THOMPSON, C. J. S.: c.d., s. 199.

V roce 1615 bylo u soudu osobami pověřenými vyšetřováním vraždy sira Thomase Overburyho prokázáno, že paní Turnerová, která byla zapletena do tohoto zločinu, neustále konzultovala se Simonem Formenem jménem hraběnky z Essexu, jež se urputně snažila rozvést se svým manželem. U soudu byla tázána na vztah obou manželů.³³⁹

³³⁹ THOMPSON, C. J. S.: c.d., s. 200.

8 Robert Fludd

Robert Fludd je anglický lékař, alchymista a rosenkrucián, narozený roku 1574 v Milgate House v Kentu. Fludd studoval na St. John's College v Oxfordu, kde v roce 1598 absolvoval s titulem mistr svobodných umění. Poté cestoval po Evropě a po návratu v roce 1605 získal titul doktor medicíny na Christ Church College. V roce 1609 byl přijat za člena londýnské Royal College of Physicians. Svou lékařskou praxi provozoval v Londýně a založil zde také alchymistické laboratorium.³⁴⁰

Fludd je respektovaný muž své doby, pracující pro královský dvůr a také uznávaný encyklopedista, především v oblasti hermetických a mechanických znalostí.³⁴¹ Robert Fludd ve svém bádání spojoval alchymii s astrologií, kabalou, rosenkuciánstvím, lékařstvím a experimentální přírodovědou.³⁴² Fludd byl zároveň mezi prvními učenici, kteří přijali objev krevního oběhu Williama Harveye.³⁴³ Na tento objev reagoval mystickými traktáty.³⁴⁴ Fludd byl zastáncem mysticismu, obránce hnutí Růžových Křížáků a odpůrce Galéna a Aristotela. Jeho pochopení přírody vycházelo z křesťanských principů.³⁴⁵

První dílo Roberta Fludda nese název *Makrokosmos* (1617) a druhé *Mikrokosmos* (1619). Fludd v nich popisuje vznik vesmíru božím zásahem mimo prvotní hmotu. Fludd je také majitel některých knih ze sbírky Johna Dee, jež vydražil Fluddův patron John Selden.³⁴⁶ Fludd se při své alchymistické práci zabýval účinky slunečního svitu. Toto své bádání zaznamenal v díle o pšenici s názvem *Tractatus de Tricito*. Fludd zde popisuje destilaci „*ducha pšenice*“, jehož hodnota se rovná hodnotě Slunce či zlata. Fludd poznamenal, že první substance při destilaci je bílá tekutina, umístěná na čerstvém vzduchu, která se díky slunečním paprskům promění v červenou tekutinu. Ohnivý ledek ve slunečních paprscích prý obsahoval chemikálie, jež lze považovat za universální všelék a ty se působením slunečních paprsků koncentrovaly do bílé tekutiny a změnily její barvu v červenou.³⁴⁷

Fluddův koncept kreativních sil světla byl popsán diagramy, které vycházely ze středověké optiky. Principy světla a tmy byly prezentovány dvěma kužely či pyramidami.

³⁴⁰ Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 107.

³⁴¹ SZULAKOWSKA, Urszula: The alchemy of light: Geometry and optics in late Renaissance illustration [online], [vid. 8. 4. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?hl=cs&id=ZJox8Eh-gs8C&q=fludd#v=onepage&q&f=false>, s. 168.

³⁴² Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), c.d., s. 107.

³⁴³ Tamtéž, s. 109.

³⁴⁴ Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), c.d., s. 710.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 710.

³⁴⁶ SZULAKOWSKA, Urszula: c.d., s. 168.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 170.

Fludd popsal tyto diagramy jako „*pyramides lucis*“ (*pyramidy světla*) a jejich vrchol spočívá v samotném Bohu. Fluddova kosmologie byla dodatečně založena na třech Paracelsových generativních principech – světle, tmě a vodě - z nich vycházely tři prvotní elementy. Sůl z tmy, představující prvotní hmotu. Síra ze světla, jakožto obraz živé duše a rtuť z vody, jakožto duševní prvek.³⁴⁸

³⁴⁸ SZULAKOWSKA, Urszula: c.d., s. 170-171.

Závěr

Je, myslím si, evidentní, že alchymie je a stále bude oborem se záhadnou minulostí. Jak dokazuje moderní česká i anglická literatura, pohled na toto odvětví historie se liší a v tomto směru vychází z odlišnosti soudobých pramenů, jejichž vypovídací hodnota je různá.

Za nejpřínosnější anglický pramen lze bezesporu považovat *Deníky Johna Dee*, jež mi poskytly nezbytný pohled na životní a profesní podmínky dvou hlavních alchymistů, kteří přicestovali z Anglie do Čech za účelem praktikování magie a alchymie. *Theatrum chemicum Britannicum*, Angličana Eliase Ashmolea, publikované až padesát let po rudolfínské době, poskytuje poněkud zkreslené informace podobající se téměř bájným vyprávěním.

Z latinských pramenů bylo přínosem svědectví papežských nunciů a dalších osob, nacházejících se na dvoře Rudolfa II., poskytující obraz doby a pohled současníka na alchymistické mecenášství. Giordano Bruno pak ve svých *Dialozích* hodnotil totéž, ovšem na dvoře britské královny Alžběty I.

Jak jsem již prokázala, životní a profesní podmínky alchymistů se velice různily, a to nejen v Anglii a Čechách, ale i různých časových obdobích vlády Alžběty I. a Rudolfa II. v jednotlivých zemích. Životní a profesní podmínky pro působení alchymistů v Čechách a Anglii měly své světlé, ale i stinné stránky. Alchymisté se potýkali s bohatstvím i chudobou, volností cestování i vězením, slávou i zatracením. Tyto podmínky se neustále proměňovaly s ohledem na momentální situaci mecenáše daného alchymisty.

Při pronikání poznatků z oboru hermeneutických věd z jedné země do druhé nelze hovořit o pronikání či přenosu poznatků, jelikož využití pronikajících znalostí je velice diskutabilní. O tomto průniku lze mluvit pouze v případě tří osob – Edwarda Kelleyho, Johna Dee a Cornelia Drebbela. Průnik andělských rozhovorů Johna Dee nezaznamenal na dvoře Rudolfa II. žádný úspěch ba naopak. Edward Kelley se začal plně věnovat alchymii, zejména transmutaci kovů, až po příjezdu do Čech a zpět do Anglie se již nevrátil. Cornelius Drebbel sestavil *perpetuum mobile*, jak v Čechách, tak v Anglii, ale sám byl Nizozemec. Jeho průkopnický objev ponorky měl posloužit pouze anglickému loďstvu.

Na průnik poznatků, ovšem ne těch alchymistických, můžeme narazit jak například u kronikáře Václava Březana, tak i u Vladimíra Karpenka. Jde o přenos informací o politické situaci v Čechách za pomoci agentů tajné služby a alchymistů v jednom, Johna Dee a Edwarda Kelleyho.

Tato práce přinesla nový pohled na alchymii v kontextu dvou evropských zemí, které toho mají tolik společného a přitom jsou tak odlišné. Došlo zde k zhodnocení odlišností v pracovních a životních podmínkách alchymistů a zhodnocení průniku poznatků. Použitím pramenů ve třech jazycích, jak z obou zemí, tak i ze svědectví třetích stran, tato práce poskytuje široký pohled na danou problematiku.

Seznam použité literatury:

- Alchymie a Rudolf II.: Hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století, KARPENKO, Vladimír – PURŠ, Ivo (edd.), Praha, Artefactum 2011, ISBN 978-80-86890-33-3
- ALLEAU, René: Aspekty tradiční alchymie, Praha, Merkuryáš 1993, ISBN 80-900021-7-X
- BEESLY, Edward, S.: Queen Elizabeth [online], [vid. 16. 1. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=HXiAfUSEvkIC&printsec=frontcover&dq=queen+elizabeth&hl=cs&sa=X&ei=tFurUf6lEMaGhQf_roDABw&ved=0CDgQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false
- BIEDERMANN, Hans: Lexikon symbolů, Praha, BETA 2008, ISBN 978-80-7306-362-7
- BURNETT, Thom: Conspiracy encyclopedia [online], [vid. 29. 3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=4QBjaEMELsC&pg=PA268&dq=1586+Anthony+Babington+queen+mary+executed+conspiracy&hl=cs&sa=X&ei=2susUciRGsjLsgaV_4CADw&ved=0CDUQ6AEwAQ#v=onepage&q=1586%20Anthony%20Babington%20queen%20mary%20executed%20conspiracy&f=false
- Čeští králové, RYANTOVÁ, Marie - VOREL, Petr (edd.), Praha, Paseka 2008, ISBN 978-80-7185-940-6
- DEATS, Sara. M.: Placing the Plays of Christopher Marlowe: Fresh cultural contexts [online], [vid. 5. 4. 2013], dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=oYK5931QY9YC&pg=PA169&dq=Walsingham+Marlow+Guise+conspiracy&hl=cs&sa=X&ei=CNCsUeWQGYbfsga0pYD4Dw&ved=0CDwQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false>
- DUGDALE, Thomas: England and Wales delineated [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://books.google.cz/books?id=dQ4HAAAQAAJ&pg=PA468&dq=walsingham+Joyce+Denny&hl=cs&sa=X&ei=_MisUfboC4bftAa1jIG4DQ&ved=0CGIQ6AEwBw#v=onepage&q&f=false
- ERICKSON, Carolly: Panenská královna – Život anglické královny Alžběty I., Ostrava, Domino 1999, ISBN 80-86128-61-X
- EVANS, Robert, J. W.: Rudolf II. a jeho svět: Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612, Praha, Mladá fronta 1997, ISBN 80-204-0590-9

FRENCH, Petr: John Dee – The World of an Elizabethan Mangus [online], London 1987, [vid. 15. 3. 2013], dostupné z:
http://books.google.cz/books?id=yawOAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

HIBBERT, Christopher: The Virgin Queen: Personal History of Elizabeth I [online], [vid. 26. 2. 2013], dostupné z:
<http://books.google.cz/books?id=d6XuwqdQH34C&pg=PA26&dq=kat+ashley+elizabeth+governess+teach+dance&hl=cs&sa=X&ei=P9SsUe3SJorNtQaNooHQDg&ved=0CC0Q6AEwAA#v=onepage&q=kat%20ashley%20elizabeth%20governess%20teach%20dance&f=false>

HÜBSCHMANN, Karel: Historie nebezpečí sexu, Praha, Avicenum 1970, ISBN

HUNT, Alice: The Drama of Coronation [online], [vid. 12. 2. 2013], dostupné z:
<http://books.google.cz/books?id=z5eZBJ6UXiAC&pg=PA75&dq=elizabeth+crowning+1559+15+january&hl=cs&sa=X&ei=NdWsUeK9DoXVswbSx4GwDw&ved=0CDYQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false>

CHOUROVÁ, Petra: Alchymisté, nebo šarlatáni – John Dee a Edvard Kelley, Praha, Libri 2010, ISBN 978-80-7277-456-2

JANÁČEK, Josef: Rudolf II. a jeho doba, 1. vyd., Praha, Svoboda 1987, ISBN

JUREWITZ-FREISCHMIDTOVÁ, Sylvia: Trůn a popraviště: Alžběta I. a Marie Stuartovna, Praha, Ikar 2012, ISBN 978-80-249-1727-6

KARPENKO, Vladimír – AUGUSTA, Pavel: Křivolaké cesty vědy – řemeslníci, alchymisté, chemici, Praha, Albatros 1987, ISBN

KAVKA, František: Zlatý věk Růží - kus české historie 16. století, 2. vyd., Praha, Mladá fronta 1993, ISBN 80-204-0382-5

KOVÁŘ, Martin: První léta alžbětinské Anglie, in: Historický obzor, roč. 10, 1999, č. 3, ISSN 0231-5289

KOVÁŘ, Martin: Stuartovská Anglie – Stát a společnost v letech 1603-1689, 1. vyd., Praha, Libri 2001, ISBN 80-7277-059-4

KRATOCHVÍL, M., V.: Čas hvězd a mandragor, Praha, Svoboda 1972, ISBN

KRIEGER, Wolfgang: Dějiny tajných služeb – od faraonů k CIA, Praha, Vyšehrad 2011, ISBN 978-80-7429-170-8

Lexikon alchymie a hermetických věd, PREISNER, Claus – FIGALA, Karin (edd.), Praha, Vyšehrad 2006, ISBN 80-7021-815-0

MARSHALL, Petr: Magický kruh Rudolfa II., 1. vyd., Praha, BB/art 2008, ISBN 978-80-7381-238-6

MARTIN, Sean: Alchemy and alchemists, Harpenden, Pocket Essential 2006, ISBN 1 904048 62 5

NEWMAN, William, R.: Secrets of Nature: astrology and alchemy in early modern Europe [online], [vid. 22. 4. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=CMuJGpztRFMC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

PÁNEK, Jaroslav: Vilém z Rožmberka, Praha, Brána 1998, ISBN 80-85946-86-6

PIEKALKIEWICZ, Janusz: Historie špionáže, Praha, Naše vojsko 2004, ISBN 80-206-0738-2

Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století, STAŇKOVÁ, Jaroslava – ŠTURSA, Jiří – VODĚRA, Svatopluk (edd.), Praha, 1991, ISBN 80-900209-6-8

SCHREIBER, Hermann: Dějiny alchymie, Praha, Brána 2009, ISBN 978-80-7243-388-9

SINGH, Simon: The Code Book: The secret History of codes and Code-breaking [online], [vid. 12. 4. 2013], dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=MPntmEiwjTkC&pg=PT63&lpg=PT62&dq=marnix+phelipes+1577&hl=cs>

SMITH, Charlotte F.: John Dee 1527 to 1608 [online], [vid. 18. 2. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=-UChqYCOJ58C&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

SVITÁK, Ivan: Kouzelník z Londýna – John Dee v Čechách, 1584-1589, Neprodejný samizdat ISIS, 1994

SVITÁK, Ivan: Sir Edward Kelley – Český rytíř, 1555-1598, Neprodejný samizdat ISIS, 1994

SZULAKOWSKA, Urszula: The alchemy of light: Geometry and optics in late Renaissance illustration [online], [vid. 8. 4. 2013], dostupné z:

<http://books.google.cz/books?hl=cs&id=ZJox8Eh-gs8C&q=fludd#v=onepage&q&f=false>

TAYLOR, Alfred S.: On poisons in relation to medical jurisprudence and medicine [online], [vid. 20. 4. 2013], dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=NwRJSnRdy48C&pg=PA224&dq=vitriol+poison&hl=cs&a=X&ei=L47mUcvbOMe7Pez5gZAH&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q=vitriol%20poison&f=false>

THOMPSON, C. J. S.: Alchemy and alchemists, Dover 2002 [online], [vid. 12. 4. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=zaBAMNBJHIIC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

TOUFAR, Pavel: Čarodějové, hvězdlháři a zlatodějové, 1. vyd., Brno, MOBA 2009, ISBN 978-80-243-3476-9

TOUFAR, Pavel: Deváté setkání s tajemstvím: Osudy alchymistů, John, Edward a Bavor, Třebíč, Akcent 2006, ISBN 80-7268-373-X

VÁGNER, Petr: Theatrum chemicum - Kapitoly z dějin alchymie, Praha, Paseka 1995, ISBN 80-7185-027-6

VAN BERKEL, Klaas – VAN HADEN, Albert: The History of Science in the Netherlands: Survey, Themes and Reference [online], [vid. 22. 2. 2013], dostupné z:

<http://books.google.cz/books?id=1jwjTsRu6AMC&printsec=frontcover&dq=The+History+of+Science+in+the+Netherlands:+Survey,+Themes+and+Reference&hl=cs&sa=X&ei=ld5OUbLTMrT74QTeuYDABg&ved=0CDAQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>

WAITE, Arthur, E.: The alchemical writings of Edward Kelly [online], [vid. 28. 3. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=7ciPjY3hXEUC&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

WEIR, Alison: The six wives of Henry VIII [online], [vid. 23. 4. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=uUV3JgWK5dsC&pg=PR11&dq=Anne+Boleyn+execution+seymour&hl=cs&sa=X&ei=0qDmUY2_LoeD4ASzzIF4&ved=0CD4Q6AEwAg#v=onepage&q=Anne%20Boleyn%20execution%20seymour&f=false

Seznam použitých pramenů:

Alchymická mše: Sborník textů ke vztahům alchymie a křesťanství, PURŠ, Ivo – HLAVÁČEK, Jakub (edd.), Praha, Malvern 2008, ISBN 978-80-86702-37-7

ASHMOLE, Elias: Theatrum Chemicum Britannicum [online], 2007, [vid. 11. 3. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=4hf2FX9peAMC&dq=ashmole&hl=cs&source=gbs_navlink_s_s

BŘEZAN, Václav: Životy posledních Rožmberků, PÁNEK, Jaroslav (ed.), Praha, Svoboda 1985, ISBN

Giordano Bruno: Dialogy, NEJESCHLEBA, Tomáš – HADRAVOVÁ, Alena – HADRAVA, Petr (edd.), Praha, Academia 2008, ISBN 978-80-200-1668-3

JOHNSON, Ben: The Alchemist [online], [vid. 29. 3. 2013], dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=bto8AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

LASENIC, Pierre de: Alchymie, její teorie a praxe, Praha, Půdorys 1997, ISBN 80-86018-04-0

Marek Bydžovský z Florentina: Svět za tří českých králů, KOLÁR, Jaroslav (ed.), Praha, Svoboda 1987, ISBN

Národní archiv v Praze, fond SM, sign. B 23/21. Smlouva na prodej nemovitostí ve vsi Hodkovicích.

Národní archiv v Praze, fond SM, sign. K 147/2, Mandát nařizující pomoc při dopadení Edwarda Kelleyho, 2. 5. 1591.

Paměti královského horního města Jílového a jeho zlatých dolů, ČIHÁK, Václav (ed.), Praha, Okresní muzeum v Jílovém 1948, ISBN

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, sv. VII., Praha, Výbor zemského království českého 1891, ISBN

The Diaries of John Dee [online], FENTON, Edward (ed.), Charlbury, Day Books 1998, ISBN 095322130X, [vid. 10. 2. 2013], dostupné z:

<http://www.scribd.com/doc/78113288/The-Diaries-of-John-Dee-Edward-Fenton-Ed-1998>

Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze, FUČÍKOVÁ, Eliška – JANÁČEK, Josef (edd.), Praha, Panorama 1989, ISBN 80-7038-043-8

WEEVER, John: Ancient funerall monuments, London 1631 [online], [vid. 16. 1. 2013], dostupné z: <http://www.kentarchaeology.ac/TopographicalTradition/1631-weever-cant.pdf>

Seznam použitých internetových zdrojů:

Ecce Homo – Sir Francis Walsingham [online], PhDr. Libor Vykoupil, [vid. 18. 2. 2013], dostupné z: http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/715270

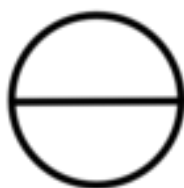
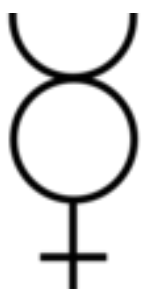
Obr. 1. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: <http://alchymie.mypage.cz/menu/uceni-alchymie/teorie/tria-principia>.

- Obr. 2. Maier, Michael: *Symbola Aureae Mensae duodecim nationum...*, Frankfurt 1617, [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://www.lastura.cz/duchovno/esotericky_slovnicek/magie/magicke_symboly/androgyn.html.
- Obr. 3. Maier, Michael: *Symbola Aureae Mensae duodecim nationum...*, Frankfurt 1617, [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: celestialalchemy.com/about/alchemy/alchemy/famous-chemists/hermes-trismagistus/.
- Obr. 4. BIEDERMANN, Hans: *Lexikon symbolů*, Praha, BETA 2008, ISBN 978-80-7306-362-7, s. 98.
- Obr. 5. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: <http://www.gophoto.it/view.php?i=http://www.marileecody.com/gloriana/elizabethrainbow1.jpg>.
- Obr. 6. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: <http://www.fineartprintsondemand.com/artists/arcimboldo/vertumnus.htm>
- Obr. 7. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vil%C3%A9m_z_R%C5%BEemberka.
- Obr. 8. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: <http://www.pbs.org/shakespeare/players/player45.html>.
- Obr. 9. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/John_Dee.
- Obr. 10. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/osobno_edwkel.xml.
- Obr. 11. [online], [vid. 25. 3. 2013], dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jakub_I._Stuart.

Seznam obrazové přílohy:

- Obr. 1. Síra – fixní princip; Rtuť - prchavý princip; Sůl – princip přirozenosti
- Obr. 2. Androgyn: Oboupohlavní bytost, Michael Maier, Symbola, 1617
- Obr. 3. Dualita: Hermes Trismegistus, Slunce a Měsíc, Michael Maier, Symbola, 1617
- Obr. 4. Hexagram: konstrukce z alchymistických symbolů čtyř živlů – ohně, vody, vzduchu a země
- Obr. 5. Alžběta I.: Duhový portrét, autor neznámý, kolem roku 1600
- Obr. 6. Rudolf II. jako bůh Vertumnus: Giuseppe Arcimboldo, 1590
- Obr. 7. Vilém z Rožmberka (1535-1592), autor neznámý, kolem roku 1590
- Obr. 8. Sir Francis Walsingham, autor neznámý, kolem roku 1587, © National Portrait Gallery, London
- Obr. 9. John Dee: autor neznámý, 16. st.
- Obr. 10. Edward Kelley: in: Meric Casaubon, London, 1659
- Obr. 11. Jakub I., Paul van Somer, 1576/1578

Obrazová příloha:

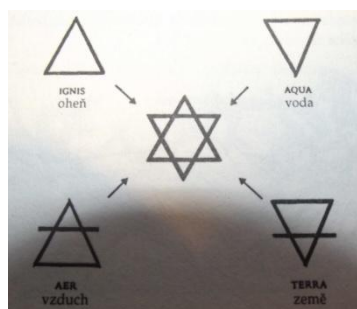
Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

Obr. 4.

Obr. 5.

Obr. 6.

Obr. 7.

Obr. 8.

Obr. 9.

Obr. 10.

Obr. 11.